

Lezen

JAARGANG 7 NUMMER 1 2012
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

PRENTENBOEKENMAKERS
GAAN DIGITAAL

BOEKENWEEK: SCHRIJVERS VRIENDEN ••• INTERVIEW MET TOM LANOYE •••
DIGITALE PRENTENBOEKEN ••• DE OPMARS VAN HET TOEGANKELIJKE KINDER-
BOEK ••• FLOORTJE ZWIGTMAN ONTMOET MEG ROSOFF ••• LEESGEDRAG BOVEN-
BOUWSCHOLIEREN ••• KINDERBOEKENSCHRIJVERS VOOR VOLWASSENEN •••
SCHOOLBIBLIOTHEKEN ••• EEN KIKJE IN HET ATELIER VAN ALEX DE WOLF

8 maart Bekendmaking longlist Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs, www.jongerenliteratuurprijs.org
12 maart Uitreiking De Inktap, www.inktaap.nl
14-24 maart Boekenweek, thema: 'Vriendschap en andere ongemakken', www.boekenweek.nl
14-24 maart Week van het Christelijke boek, www.bcbplein.nl
20 maart Lezen Centraal, lezen in het vmbo, wat maakt het verschil? www.lezencentraal.nl
21 maart Boekenweek Live! 2012, www.boekenweek.nl
28 maart Bekendmaking shortlist Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs, www.jongerenliteratuurprijs.org
april Finale Read2me, www.read2me.webklik.nl
5 april Uitreiking Gouden Ganzenveer, www.goudenganzenveer.nl
11 april Dag van De Jonge Jury, uitreiking prijs van de Jonge Jury, www.dejongejury.nl

14 april Nationale Leesvertelwedstrijd voor dove kinderen, www.fodok.nl
19 april Uitreiking Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs, www.jongerenliteratuurprijs.org
22 april Finale Kinderen en Poëzie, www.poeziepaleis.nl
23-28 april Week van het luisterboek, www.weekvanhetluisterboek.nl
half mei Bekendmaking Prentenboek van het jaar, www.denationalevoorleesdagen.nl
7 mei Uitreiking Libris Literatuurprijs, www.librisliteratuurprijs.nl
9-20 mei Annie M.G. Schmidt-week, www.anniemgshmidtweek.nl
22 mei Finale Pabo Voorleeswedstrijd, www.voorleeswedstrijdpabo.nl
23 mei Landelijke finale De Nationale Voorleeswedstrijd, www.denationalevoorleeswedstrijd.nl

23 mei Slotmanifestatie VERS, www.versgedicht.nl
31 mei Uitreiking Gouden Strop, www.degoudenstrop.nl
juni Maand van het Spannende Boek, www.maandvanhetspannendeboek.nl
juni Uitreiking C. Buddingh' prijs voor nieuwe Nederlandstalige poëzie, www.poetry.nl
2 juni Finale landelijke dichtwedstrijd Doe Maar Dicht Maar, www.poeziepaleis.nl
6 juni Bekendmaking winnaar Nederlandse Kinderjury, www.kinderjury.nl
11 juni Bekendmaking Zilveren Griffels
11 juni Bekendmaking nominaties Gouden Lijst, www.degoudenlijst.nl
17 juni Uitreiking WriteNow!, www.writenow.nu
29 juni Bekendmaking Zilveren Penselen

Wat vindt u van Lezen?

Het tijdschrift Lezen wordt gemaakt voor u. Daarom zijn wij zeer geïnteresseerd in uw mening over het magazine.

Ga naar www.iv.nl/lezen en laat het ons weten. Als dank voor uw deelname maakt u kans op een iPad 2.

Ook vernemen wij graag of uw adresgegevens nog kloppen. Mocht dit niet het geval zijn, stuurt u ons dan alstublieft een e-mail met de juiste gegevens via info@lezen.nl, dan zijn wij weer up-to-date.

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Dit onderzoek wordt uitgevoerd door onderzoeksbureau Ipsos Synovate. Uw antwoorden worden strikt anoniem en vertrouwelijk behandeld.

Redactioneel

In reactie op de afnemende leestijd,
leesbehoefte en leeslust van jongeren

is in het Verenigd Koninkrijk recent *Stop What You're Doing and Read This!* verschenen, een bundel essays waarin de waarde en betekenis van lezen worden verkend door de auteurs en wetenschappers Carmen Callil, Nicholas Carr, Jane Davis, Mark Haddon, Blake Morrison, Tim Parks, Michael Rosen, Zadie Smith, Jeanette Winterson en Maryanne Wolf. Als we willen dat mensen lezen, moeten we ons concentreren op het bestrijden van zaken die mensen van het lezen afhouden, betoogt Mark Haddon. Hij noemt armoede, laaggeletterdheid, onvoldoende leesvaardigheid, bibliotheken die sluiten.

Armoede kunnen wij, als Stichting Lezen, helaas niet bestrijden, maar wat Haddon benoemt, is precies wat wij met ons beleid voorstaan: zorgen voor omstandigheden waardoor kinderen vaardige en enthousiaste lezers kunnen worden, waarbij we inzetten op ingrepen waarvan we weten dat ze werken, op randvoorwaarden en succesfactoren voor leesbevordering. Door ze van jongs af aan boeken en verhalen voor te lezen kunnen kinderen proeven aan literatuur die ze nog niet zelf kunnen lezen. 'Gezond snoepgoed' noemt auteur Tjibbe Veldkamp dat in het voorwoord van het onderzoek naar voorlezen in Nederlandse gezinnen dat Elisabeth Duursma in opdracht van Stichting Lezen heeft uitgevoerd.

Niet alleen voor professionals werkend in kinderopvang, basis- of voortgezet onderwijs, maar ook voor ouders ligt daar een taak. Lees, lees voor en laat lezen! Niet alleen aan de allerkleinsten die zelf nog niet kunnen lezen, maar ook aan oudere kinderen. Lees hun voor uit Tom Lanoyes Boekenweekgeschenk *Heldere hemel*, bijvoorbeeld, uit andere boeken die veel besproken zijn of uit boeken die je zelf prachtig vindt. Laat ze grasduinen, laat mooie teksten horen en doe vonken overslaan. En bovenal: maak er tijd voor. Stop met wat je aan het doen bent en lees (voor) – ten minste 15 minuten, elke dag!

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

INHOUD

- 4** Schrijversvrienden voor het leven
Schrijvers over elkaar en hun vriendschap
- 7** Vileine plaagstootjes
Lezen en verder lezen
- 8** 'We kunnen niet zonder angstvrijand'
Tom Lanoye over het Boekenweekgeschenk
- 10** Blikveld 0–6
- 12** Het tablet als toverboek
Digitaal prentenboek maakt inhaalslag
- 14** Blikveld 6–12
- 16** 'Kinderen hebben recht op een kindermenu'
Jeugdboekenschrijvers willen weer gelezen worden
- 18** Prikkels
- 20** 'Young adults zijn geen border collies'
Ontmoeting met Meg Rosoff
- 22** Blikveld 12–15
- 24** Liefst niet voor de lijst
Huiswerksite en onderzoek
- 26** Blikveld 15–18
- 28** Kinderboekenschrijvers in de kast voor volwassenen: een trend?
Van jeugd- naar volwassenenromans
- 30** 'Babar heeft de architect in mij wakker gemaakt'
Joost Swarte over lezen
- 32** Van tijdloos naar actueel
Een kijkje in het atelier van Alex de Wolf
- 34** 'We hadden de bibliotheek echt nodig'
Schoolbibliotheken
- 36** Brief van Tom Lanoye aan Ophelia

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

Lezen. Kwartalaftijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen **Lezen** gratis door zich aan te melden via www.lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Joukje Akveld / Eva Gerrits

Redactie: Joukje Akveld, Daan Beeke, Eva Gerrits, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander | Medewerkers aan dit nummer: Amber Beckers, Hannah van Herk,

Peter van Hugten, Jochem Jurgens, Fernando Nocco, Mirjam Noorduijn, Victor Schiferli, Jowi Schmitz, Thomas de Veen

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Drukkerij Spinhex & Industrie | Coverbeeld: © Sieb Posthuma

© Copyright maart 2012 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van **Lezen** is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechtebenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Schrijversvrienden

Hoe hebben bevriende schrijvers elkaar gevonden?

In drie dubbelinterviews vertellen Mensje van Keulen en Gerard Stigter (alias K. Schippers); Franca Treur en Marian Donner; en Ronald Giphart en Bert Natter over elkaar en hun vriendschap.

DOOR JOWI SCHMITZ

FOTO'S JOCHEM JURGENS

Gerard Stigter (alias K. Schippers) en Mensje van Keulen

‘Open zijn we, niet dichtgetimmerd’

Mensje: Gerard had over mijn debuut *Bleekers Zomer* geschreven, nu alweer veertig jaar geleden. Hij reageerde in zijn recensie op een goeie recensie uit *NRC Handelsblad*, die begon met ‘Dit is het.’ Gerard schreef: ‘Dit is het dan vast niet,’ of iets soortgelijks. Ik schrok, maar hij bleek enthousiast. Hij schreef dat hij het mooi vond dat ik de rafels er gewoon aan liet hangen.

Gerard: Jaren later gaf ze me een boek waarin ze over die rafels geschreven had, dat vond ik leuk, dat ze dat onthouden had.

Mensje: We waren allebei bevriend met fotograaf Philip Mechanicus. Toen die stierf werd ons contact nog steviger.

Gerard: Als we elkaar nu zien, vragen we elkaar altijd hoe het met Philip gaat. Alsof hij nog niet dood is. Om hem te eren.

Mensje: We hebben alweer jarenlang gokavondjes.

Gerard: Blackjack.

Mensje: Met zijn zessen, nu eens bij de een, dan weer bij de ander. Met fiches, of een pot met centen. Als Gerard een tijdje geen boer of ander plaatje trekt, roept hij: ‘Weer geen pop!’

Gerard: Tijdens het spelen praten we over alles. Maar bovenal lachen we veel.

Mensje: Gerard lacht zo mooi. Als ik hem hoor lachen moet ik ook lachen.

Gerard: Soms spreek ik haar troostend toe, als ze denkt dat er nooit meer een boek komt, als het leven tegenzit.

Mensje: Gerard is lichtvoetig. Zowel in wie hij is als in hoe hij schrijft. Hoewel we het eigenlijk nooit echt over schrijven hebben.

Gerard: Er is wat mij betreft niet zo’n groot verschil tussen Mensje spreken en haar werk lezen. Als ze schrijft over een tompouce en hoe die gegeten wordt, dan zou die tompouce bij wijze van spreken tussen ons in op tafel kunnen staan. In wat ze zegt en schrijft zit altijd die mengeling van iets gevaarlijks en iets geestigs.

Mensje: Ruzie? Ik maak nooit ruzie, en met Gerard kan ik me dat al helemaal niet voorstellen.

Gerard: Open zijn we. Niet dichtgetimmerd.

Mensje: Als Gerard met zijn vrouw Erica binnenkomt, komt er iets lichts binnen.

Gerard: Het zit goed tussen ons, zo iets voel je.

voor het leven

Franca Treur en Marian Donner

‘Ik ben for life’

Marian: We kwamen elkaar in beschonken toestand tegen om drie uur 's nachts in Café Schiller in Amsterdam, tijdens het nafeest van Uitgeverij Prometheus, nu anderhalf jaar geleden. We bleken vlak bij elkaar in de buurt te wonen.

Franca: Ze zei dat ze telefoniste was bij een escortbureau, maar ik dacht: ze is veel meer dan dat. Bleek ook zo te zijn.

Marian: Twee weken later vroeg Franca me mee naar een filmfestival in Vlissingen. Dat was best eng, want we kenden elkaar nauwelijks, maar daar was het ook al zo leuk samen.

Franca: Ik ben niet iemand die dat doet, eigenlijk, zomaar iemand meevragen.

Marian: Ik ben niet iemand die zomaar meegaat.

Franca: Dat je dus allebei dat sprongetje waagt, dan is dat vriendschap, of in ieder geval het begin ervan.

Marian: In onze gesprekken komt alles voorbij, en ook al zijn we het lang niet altijd met elkaar eens, het is altijd interessant en enerverend. Juist omdat we van elkaar verschillen. Ook in onze waardering van boeken trouwens.

Franca: Ik ben erg van de zinnen, Marian is meer van de ideeën.

Marian: Daar discussiëren we dan over.

Franca: Doorgaans verlaten gesprekken zelden het ‘moment’.

Dus je praat over hoe het eten smaakt of hoe leuk iemands haar zit. Heb je het dan eindelijk over iets ‘daarbuiten’, dan komt er vaak weer een kind tussendoor. Bij ons niet. Met Marian is het gegarandeerd interessant.

Marian: We hebben nooit ruzie gehad, omdat we dingen er meteen uitgooien. Dat is vriendschap, dat je alles tegen elkaar kunt zeggen en elkaar dan snapt. Of in ieder geval blijft proberen elkaar te snappen.

Franca: Ik ben lang op zoek geweest naar de ultieme levensinvulling. Dat betekende steeds weer verhuizen en ook andere vrienden, al houd ik van elke periode wel de hechtsten over. De vriendschap met Marian heeft een heel brede basis. Ik ben erg gehecht aan onze gesprekken.

Marian: Al vanaf dat eerste moment vond ik haar anders dan iedereen die ik ooit had ontmoet. Ik heb eigenlijk alleen maar vrienden die ik al jaren ken. Die waren in het begin ook heel verbaasd: ‘Een nieuwe vriendin? Jij?’ Ik weet dat Franca wel van vriendenkring is gewisseld, dus misschien dat ze op een dag besluit weer verder te trekken. Ik niet. Ik ben ‘for life’.

Ronald Giphart en Bert Natter

‘We vonden elkaar in de literatuur’

Bert: We zaten bij elkaar op school. Op een dag liep ik door de gang op mijn kistjes en in mijn legerkleding en toen riep Ronald: ‘Vuile fascist!’ En ik zei: ‘Ik ben geen vuile fascist. Ik ben een vuile communist.’ Dat vond ik stoer. Extreem links willen zijn op een rechtse school als het Baarnsch Lyceum.

Bert: We vonden elkaar in de literatuur. We lazen alles. Het hele oeuvre van Brouwers, Maarten ’t Hart. Avonden lang. We schreven er brieven over aan elkaar. Vaak wel twintig kantjes.

Ronald: We namen foto’s voor als we later beroemde schrijvers waren. En de grap is: een paar van die foto’s hangen nu in het Letterkundig Museum.

Bert: Ronald debuteerde tien jaar nadat we elkaar leerden kennen. Misschien is het goed dat hij eerder succes had dan ik. Hij had zo’n enorme drive. Ik heb hem ook geholpen. Ik heb meegelezen.

Ronald: Ik was eerst bezig met een loodzware roman vol ernstige thema’s. Bert zei: Ik vind die brieven die jij me schrijft qua stijl veel beter.

Bert: Ik had tegelijk met Ronald óók een roman geschreven. Maar die vond ik niet goed genoeg. Die heb ik teruggetrokken. Onze stijlen leken te veel op elkaar.

Ronald: De grootste ruzie die we ooit hebben gehad stamt uit onze schooltijd, ’85 of ’86 was het.

Bert: Ronald schreef een brief aan mij waarin hij mijn toenmalige vriendin dood opvoerde. Dat vond ik zó erg dat ik de brief verscheurde, daar was hij woedend over.

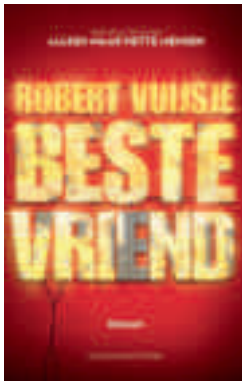
Ronald: Nee zo ging het niet. Bert had mij beloofd om mij nog vóór mijn vakantie een dikke brief te schrijven, iets waar ik me erg op verheugde. Maar die brief kwam niet. Na die vakantie hoorde ik ook niks en tóén schreef ik hem een brief waarin hij dood is en ik met zijn vriendin seks heb op zijn kist. Op zijn hondjes, want hij had me net verteld dat dat zijn favoriete standje was. Een soort postuum eerbetoon aan Bert mét een steek onder water. Een brief verscheuren stond voor mij destijds aan een vriendschap opzeggen. Toen hebben we elkaar wel een paar weken niet gezien.

Bert: Ik denk niet dat het ooit nog ‘uit’ kan gaan tussen ons. Wij zijn beste vrienden.

Ronald: Ik bel hem als eerste als er iets is. Daar zit iets jongensachtigs moois in, een officiële ‘beste vriend’. Ik vind het ook geweldig dat zijn debuut zo goed ontvangen is, dat binnenkort zijn tweede roman uitkomt. Maar ik had het ook fantasistisch gevonden als hij destijds tegelijk met mij met een goed boek was gekomen. Nu zijn we beste vrienden, zoals wel meer mensen beste vrienden kunnen zijn, dan waren we een stroming geweest. ...

Vileine plaagstootjes

Iedereen kent Samuel Green, maar waar is hij ook alweer beroemd van? Hij wil maar één ding: gezien worden. *Beste vriend* van Robert Vuijsje (Nijgh & van Ditmar) is een aangrijpende roman over roem en de betekenis van echte verwantschap.

BOEKENWEEK – Het hebben van vrienden is niet alleen een zegen. 'Vriendschap en andere ongemakken': bondig belicht het thema van de Boekenweek 2012 de andere kant van de medaille. Hoe loyaal zijn onze vrienden? En mogen zij blij zijn met ons?

DOOR EVA GERRITS

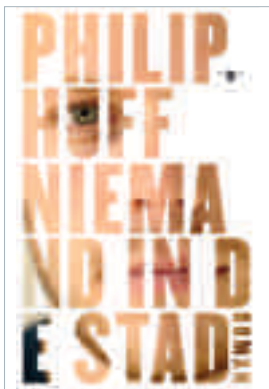
Een schrijver bewoont met zijn vrouw een groot huis in Italië. Met verlicht zwembad, een Porsche en een slaapkamerplant die alle zuurstof opzuigt. Gekocht van het waanzinnige voorschot dat hij kreeg van zijn uitgeverij, voor de grote roman die 'klaar zat onder zijn vingertoppen'. Hoe dan ook, het is het perfecte decor voor een mooi feest, de schrijver wordt dertig. Zijn vrienden zijn op bezoek, zij noemen het 'op vakantie'. En daar is het eerste ongemak: 'Mara en ik hadden allebei een groot huis gewild. Zij omdat er dan veel mensen konden logeren, zoals nu, en ik omdat je dan gemakkelijk alleen kon zijn, wat nu al bijna een week onmogelijk was.' De meeste vrienden kennen elkaar en de schrijver al jaren, zoals dat gaat, ze doen het goed (fotograaf, chirurg, kunstenaar, miljonair), zoals dat heet en geven elkaar graag vileine plaagstootjes: "Jammer dat Andreas zo'n egocentrische, ijdele eikel is," zei ik en ik toostte richting Andreas. Andreas knikte en hief zijn glas. "Daarom kunnen we het ook zo goed met elkaar vinden," zei Andreas. Iedereen lachte. Er werd al te veel gelachen en we zaten nog niet eens aan tafel.'

Als de gangen van een Italiaans diner volgen de hoofdstukken elkaar op en bij de tweede gang (primo) barst het los. Een vriend versprekt zich en verradt het overspel van een ander. Waar diens vrouw bij zit. Ook de gastheer, de schrijver, heeft strepen op zijn kerfstok, en meer geheimen komen op tafel. Onder de laag zelfingenomenheid zit van alles wat maar moeilijk het daglicht verdraagt. Maar allee, niets menselijks is vreemd, en om daarvoor nou je vriendschap op het spel te zetten... liever blijft het onderhuids. Het staat er allemaal licht en geestig, maar ondertussen tekent PB Gronda met *Onder vrienden* een haarscherp en cynisch portret van een eigentijdse vriendengroep. ●●●

PB Gronda, *Onder vrienden*. De Bezige Bij, € 14,95

Maria en Alice zijn beste vriendinnen, Maria is liever bij Alice dan thuis. Dan wordt Maria verliefd op de verkeerde man. In *De S-machine* (Anthos) beschrijft Manon Duintjer een diepe vriendschap en een meisje dat zich verliest in een onmogelijke liefde.

Philip Hofman gaat in *Niemand in de stad* (Bezige Bij) studeren in Amsterdam; het studenten-corps blijkt een harde leerschool. De tweede van Philip Huff is een roman over vriendschap, vreemdgaan, liefde, volwassen worden en de tol van verkeerde verwachtingen.

Zes jonge mensen zien ieder weekend het eerste licht van de zon. Kun je verliefd zijn op vijf mensen tegelijk? vraagt een van hen zich af. *Het licht* van Jeroen van Rooij (Bezige Bij) gaat over een alles verterende vriendschap die je maar eens in je leven kunt meemaken.

TOM LANOYE OVER HET BOEKENWEEKGESCHENK

‘We kunnen niet zonder angstvijand’

Tom Lanoye is de auteur van het Boekenweekgeschenk *Heldere hemel*. Het is een novelle die verschillende kanten laat zien van het verhaal over een straaljager die op een zomerdag in 1989 onbemand koers zette vanuit het Oostblok naar het Westen. In het commandocentrum van de NAVO maakt men zich op voor het allerergste, tegelijk valt in een Vlaams dorp een gezin uiteen.

DOOR VICTOR SCHIFERLI

Had je het onderwerp al langer in je hoofd?

‘Ik ben van oudsher geïnteresseerd in theater. In wat het noodlot met de mens kan doen. Toen het gebeurde – die Russische straaljager die in 1989 in Vlaanderen neerstortte – dacht ik: dat is wel een ongelooflijk toeval. Nu was de tijd rijp om er iets mee te doen. Na al die jaren herinnerde ik me niet meer dat het krap een halfjaar was voor de val van de Muur. Op het moment leek de situatie tussen oost en west in Polen te zullen exploderen.’

Wat zegt het toeval jou?

‘Als je emotie en het leven mengt met toeval, dan krijg je noodlot. Het herinnert je eraan hoe klein en kwetsbaar je bent als mens, terwijl je toch denkt dat je alles kunt besturen en kunt voorzien. Dat heeft me aangesproken, zeker ook vanuit mijn achtergrond als toneelschrijver. Toneel is drama, en drama is tragedie. Ik dacht ook aan Klytaimnestra die tegen Agamemnon zei: “De wereld is enorm, het leven ook, en wij niet.”’

Hoe relevant zijn de jaren tachtig voor de tijd waarin wij nu leven?

‘Een overeenkomst is dat we niet zonder angstvrijd kunnen. Toen moesten we bang zijn voor de Russen. Dat maken we nu mee met de moslims. Wat ik interessant vind, is het armworstelen met de politieke belangen, de onmacht en de schijn democratie. De raketten waarover in het parlement werd gesproken reden op datzelfde moment al het land in naar de basis in België. Uiteindelijk gebeurde er niets, terwijl het ook een nucleaire crisis had kunnen worden.’

Wat is de rol van het individu daarin?

‘Al die mogelijke blunders zijn mensenwerk, daarvan is dat vliegtuig een symbool. Net zoals het een symbool is voor het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en zijn bondgenoten. Maar een tijdvak is niet alleen afgelopen met de val van de muur. Aan de andere kant heb je de beslotenheid van een familie met een kind en een vrouw, de echtgenoot die is weggegaan naar zijn minnares.’

En deze vrouw lijkt een symbool voor een voorbij tijd.

‘Het is iemand die een leven zonder drama had verwacht: ze had het allemaal goed geregeld. En dan zijn er omstandigheden die toch voor drama zorgen. Zij maakt mee wat veel vrouwen van haar leeftijd meemaken: hun man krijgt een minnares, zij blijft achter. Ik wilde het niet te dik aanzetten. Het is een schets, een pentekening waar lijnen onafgewerkt mogen blijven, de lezer mag zelf invullen.’

Waar ligt voor jou de hoop in dit verhaal, als die er is?

‘Bij de soldaten die twijfelen. Mensen die weten waar ze over spreken en toch twijfelen, die menselijk zijn. In plaats van de botte, platte soldaten die hun tegenstanders vernederen. Er zijn voldoende mensen die altijd nog hoop uitstralen als tegenwicht tegen degenen die dat niet doen. Ik weiger om volstrekt pessimistisch en cynisch te zijn, maar het tegenovergestelde is ook waar: volstrekt optimistisch kun je in deze wereld niet zijn.’ ●●●

Een klein dorp op het Vlaamse platteland, in de zomer van 1989. Een vrouw ontdekt de ontrouw van haar man. Tegelijk dringt er een straaljager uit Polen het West-Europese luchtruim binnen, via Duitsland en Nederland richting België. Alles staat paraat voor een aanval. Via een aantal korte schetsen ontvouwt zich voor de ogen van alle betrokkenen een mogelijke catastrofe. In *Heldere hemel* stipt Lanoye aan hoe dicht het toeval en het misverstand bij elkaar liggen. Tijdens de Boekenweek (14-24 maart) ontvang je *Heldere hemel* gratis bij besteding van ten minste € 12,50 aan boeken. Zie ook de achterzijde van dit nummer.

Kunst van Lezen

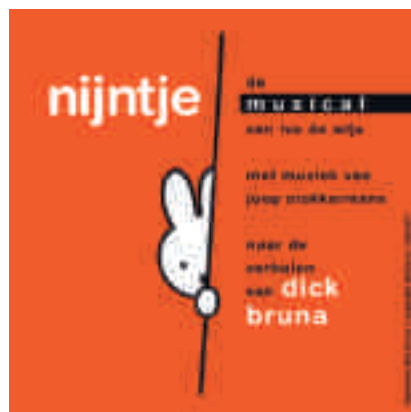
Rond Kunst van Lezen zijn twee nieuwe brochures verschenen. Daarmee is de serie van zeven brochures, waarin deelnemende instanties wegwijs worden gemaakt in de verschillende onderdelen van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen, compleet. In *BoekStart. Een strategisch verhaal* wordt de filosofie van BoekStart, het programma voor de allerjongsten, uiteengezet. Tussen 2008 en 2011 is BoekStart uitgegroeid tot een landelijk traject, waarin ouders van pasgeborenen worden uitgenodigd voor een bezoek aan de bibliotheek, om daar een rondleiding te krijgen en een gratis BoekStartkoffer in ontvangst te nemen. BoekStart is zeer succesvol; sinds de start hebben 50.000 ouders hun baby als bibliotheeklid ingeschreven. Dit jaar gaat BoekStart een tweede fase in, waarbij het project ook wordt geïmplementeerd in de kinderopvang. De tweede brochure *Meer voorlezen, beter in taal* gaat in op de wetenschappelijke achtergronden van BoekStart en beschrijft de effecten van voorlezen op de taalontwikkeling van jonge kinderen. De brochures zijn ook digitaal te raadplegen. Kunst van Lezen wordt gecoördineerd en uitgevoerd door Stichting Lezen en het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken. [47] lezen.nl

www.kunstvanlezen.nl

Nijntje, de musical

In 2001 was het dé theaterhit voor families met jonge kinderen: *Nijntje, de musical*, een sprankelende kleutervoorstelling naar de verhalen van Dick Bruna. Met een gladgestreken jurkje, twee lange konijnenoren, haar poppige stem en een arsenaal aan aanstekelijke liedjes veroverde Eva Poppink het jonge publiek. De voorstelling werd twee seizoenen gespeeld en trok in 324 voorstellingen meer dan 150.000 bezoekers. Van de cd van de voorstelling werden ruim 50.000 exemplaren verkocht en de recensies waren juichend. Na de succesvolle vervolgvorstellungen *Nijntje is er weer* (2004), *Nijntje op vakantie* (2007) en *Nijntje, het concert* (2009) is Nijntje nu terug in het theater met een remake van de allereerste musical. *Nijntje, de musical* is gemaakt door hetzelfde creatieve team als elf jaar geleden, maar met een nieuwe cast. Nijntje Pluis beleeft in de muzikale voorstelling avonturen met haar vriendin Aagje, ze gaat met haar vader een dagje naar het strand en viert haar verjaardagsfeest. De voorstelling met liedteksten van Ivo de Wijs en muziek van Joop Stokkermans reist tot en met 10 juni langs Nederlandse theaters in een uitgebreide tournee. [47]

www.nijntje.nl

Levend voorlezen

- De Kamishibai is een Japans vertelkastje dat lijkt op een poppenkast, met het verschil dat het verhaal niet wordt verteld met poppen, maar met afbeeldingen die de verteller een voor een uit het kastje trekt. Het voordeel van een vertelkast is dat jonge kinderen de concentratie gemakkelijker vasthouden. Tips voor het voorlezen met de Kamishibai zijn te vinden op www.leesplein.nl. Op de website kamishibai.nl is een boek over de Kamishibai te bestellen en kunnen kastjes en verhalen worden aangeschaft. Daarnaast kunnen via Kinderhart Kamishibai ook voorstellingen worden geboekt.
- Voorlezen wordt een groot feest met een bezoekje van Kikker, Kleine Ezel of Spuit Elf. Theater Terra, dat eerder succesvolle musicals maakte over deze drie kinderboekshelden, biedt nu een speciaal voorleesprogramma aan. Spelenderwijs leest de acteur met een pop de boeken voor, waarbij het net lijkt of Kikker, Kleine Ezel en Spuit Elf hun eigen verhalen vertellen. De voorleesvoorstelling duurt ongeveer 30 minuten. Bibliotheken, scholen, kinderdagverblijven en ziekenhuizen kunnen een optreden boeken via www.vanaf2.nl. [47]

De Lorax

Na *The Cat with the Hat*, *How the Grinche Stole Christmas*, en *Horton Hears a Who!* is er opnieuw een leesboekje van dr. Seuss verfilmd. *De Lorax en het Verdwenen Bos* gaat over de teloorgang van een bijzonder ecosysteem vol kleurige bomen en magische wezens. Om indruk te maken op het meisje van zijn dromen gaat een kleine jongen op zoek naar de Lorax, een wollig snorrenbeest, dat vroeger heeft geprobeerd de boomkappers tegen te houden. In de film worden enkele nieuwe personages geïntroduceerd, zoals O'Hare, een man die blikken met frisse lucht verkoopt, en Ted, de jongen die op zoek gaat naar de 'Once-ler'. Andere nieuwe personages zijn Teds grootmoeder, die hem vertelt hoe kleurrijk de wereld vroeger was, en Audrey, het meisje op wie hij verliefd is. In de vs ging *The Lorax* in première op 2 maart, de geboortedag van Theodor Seuss Geisel (1904-1991); in Nederland is de film vanaf 11 april te zien. De stemmen zullen worden ingesproken door onder meer Frits Lambrechts (de Lorax), Willeke Alberti (Oma Norma), Isa Hoes, Ferry Doedens en Marly van der Velden. [A7]

www.theloraxmovie.com

Nieuwe prentenboeken

- Maartje zit aan het ontbijt als er plotseling een neushoorn opduikt in de keuken. Het paarse dier eet de hele pannenkoekenvoorraad op, maar Maartjes ouders hebben het te druk om naar haar te luisteren. *Neushoorns eten geen pannenkoeken* van Anna Kemp en Sara Ogilvie (Lemniscaat, 4+) is een ontregelend verhaal dat sterk doet denken aan het nijlpaardenavontuur *Ze lopen gewoon met me mee*.
- 'Dag oma, wat hebt u een leuk wolvenmasker op,' zegt Roodkapje. In *De slimste* (De Fontein, 3+) zet Mario Ramos het oeroude sprookje op zijn kop met een veel te blije Roodkapje en een sip kijkende wolf. Geestig vertaald door Tjibbe Veldkamp.
- Sjors de hond wil braaf zijn, maar dat is verschrikkelijk moeilijk als er in de keuken zomaar een heerlijke taart smeekt om opgegeten te worden. *Stoute hond!* (Gottmer, 3+) is een nieuw juweeltje van Chris Haughton, de maker van *Mama kwijt*.
- Voor dreumesen en peuters die zijn gefascineerd door alles wat rijdt, is *Fiep op wielen* (Querido, 3+) een leuk kartonboek met tekeningen van auto's, fietsen, treinen, motors en verhuishagens. Met tekeningen van Fiep Westendorp. [A7]

Coryfeeën in het zonnetje

Het is zestig jaar geleden dat Pippilotta Victualia Rolgordijna Kruizemuntina Efraïmsdochter Langkous neerstreek in Nederland, om er nooit meer weg te gaan. Nog altijd zijn de dwarse avonturen van het supersterke meisje dat met haar paard en aapje in Villa Kakelbont woont, geliefd. Ook voor Ronja is het een jubileumjaar; het is dertig jaar geleden dat Astrid Lindgrens *Ronja de Roversdochter* in het Nederlands werd vertaald. Reden voor een feestje, vindt uitgeverij Ploegsma. In april verschijnt daarom een speciale Astrid Lindgrenkrant, die in een oplage van 100.000 exemplaren onder basisscholen, boekwinkels en bibliotheken zal worden verspreid. Bovendien zijn alle boeken van Astrid Lindgren in april verkrijgbaar voor € 12,50.

Van woensdag 9 t/m zondag 20 mei wordt er feestgevierd rond de Nederlandse koningin van het kinderboek. De Annie M.G. Schmidt-week staat dit jaar in het teken van verhuizende koningen, driftige prinsessen en andere hoogheden. De grootste verrassing wordt het nieuwe boek *De koning gaat verhuizen*, een bundel met koninklijke gedichten en illustraties van Wendy Panders. [A7]

www.anniemgtschmidtweek.nl; *De koning gaat verhuizen*, Annie M.G. Schmidt & Wendy Panders (ill.). Querido, 12,95 (6+) (verschijnt in april)

Het tablet als toverboek

DIGITALE PRENTENBOEK MAAKT INHAALSLAG – De ontwikkelingen op het gebied van digitaal (voor)lezen voor jonge kinderen hebben in het afgelopen jaar een grote sprong voorwaarts gemaakt. Wie nu de App Store bezoekt, heeft de keuze uit tientallen digitale prentenboeken voor iPhone of iPad. De mogelijkheden van animatie en interactie lijken eindeloos, maar veel uitgeverij worstelen nog met de vraag: waar ligt de balans tussen techniek en betaalbaarheid? En wanneer is een app nog een boek?

DOOR ANNEMARIE TERHELL

‘Opeens was er wat. Het viel op mijn bed,’ klinkt de stem van Joke van Leeuwen. Dwars over het scherm van de iPad rolt een klein wezentje met een plof naar beneden. Het is Kweenie in haar rode slobberhemd, die pardoes uit een boek dwars door de letters op het scherm kukelt. *Kweenie*, dat afgelopen januari in de App Store werd gelanceerd, is meer dan een gedigitaliseerd boek. De stem van Joke van Leeuwen (die altijd zo mooi verwonderd klinkt), het maffe verhaal en de verrassende animaties van Bob Take laten zien dat lezen op een tablet beslist een extra dimensie kan hebben.

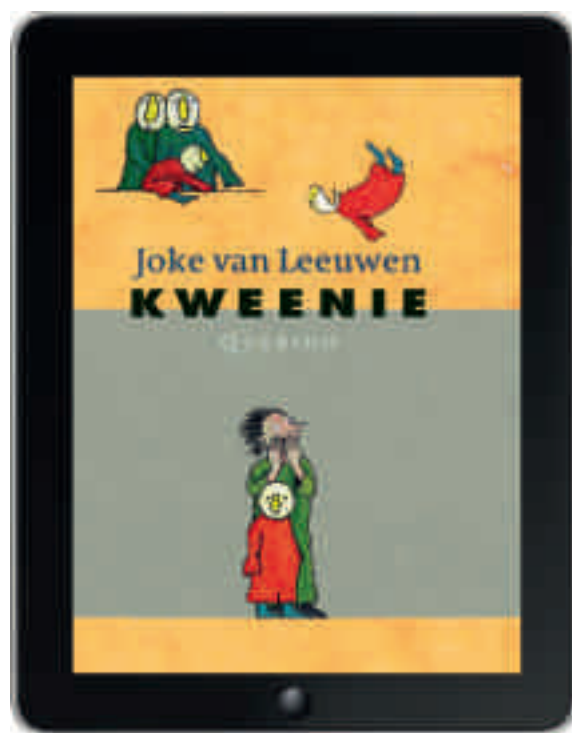
Gouden toekomst

Apps zijn een nieuwe kunstvorm, tussen boek en tekenfilm in, juichte *NRC Handelsblad* al een jaar geleden. Sindsdien zijn de ontwikkelingen hard gegaan. Verschillende uitgeverij zoals Piccolo Picture Books, Kluitman, Gottmer, Querido en Leopold hebben flink geëxperimenteerd met het bewerken van prentenboeken voor tablets en smartphones. De aangeboden producten lopen sterk uiteen, van een plaatje met een

praatje tot volledig geanimeerde illustraties, vaak met een interactieve twist. De lezer kan het met een vingerveeg laten sneeuwen, kan zelf figuurtjes verstoppen, of een tekening als op een toverplaatje tevoorschijn wrijven. Kinderziektes, zoals bladzijden die haperen bij het omslaan of stroef lopende animaties, zijn er minder. Er zijn beeldschone apps verkrijgbaar zoals *De Geweldige Vliegende Boeken van meneer Morris Lessmore* (waarin je boeken kunt laten praten en zelf kunt pianospelen), *Mama Kwijt* van Chris Haughton (met een extra spel waarin je door te balanceren kleine uil naar zijn mama kunt terugbrengen), en *Van mij en van jou* van Hans en Monique Hagen en Jan Jutte (gedichten met interactieve verrassingen). Deze apps laten zien hoe leuk spelen met je iPad kan zijn: met een sterk verhaal als basis en een originele bewerking is digitaal lezen een betoverende ervaring. Nog een pluspunt: de meeste apps zijn ook bruikbaar in het onderwijs. Door het aansluiten van het tablet op het digibord, kun je de hele klas laten meeluisteren.

Magisch boek

De geschiedenis van de Nederlandse kinderboekenapp is nog jong. Rian Visser, zelfstandig gevestigd schrijfster, vormgeefster en uitgeefster, was een van de pioniers op het gebied van digitale prentenboeken. Haar eigen uitgeverij Books2download, lanceerde in oktober 2010 *Timo en het toverboek* met tekeningen van Klaas Verplancke. Het is het verhaal over een jongen die een magisch boek verdwijnt. Visser: ‘Het boek leende zich perfect voor een toepassing met veel beweging, in de sfeer van die prachtige Amerikaanse app, *Alice in Wonderland*. We hebben geprobeerd een uitgever

te interesseren om mee te investeren, maar toen dat niet lukte, besloten we om de app in eigen beheer uit te geven.’ *Timo en het toverboek* staat nog steeds hoog in de hitlijsten. Door het het tablet te kantelen, of te schudden, door te tikken of te blazen kunnen kinderen het verhaal tot leven brengen.

Karaokeclip

Ook uitgeverij Gottmer dook de digitale markt op. In december 2010 verscheen in samenwerking met Rian Visser *Daar komt Aap*, de eerste gratis prentenboekenapp die als promotie diende van een leren lezen-serie. Later volgden bewerkingen van onder meer *Dikkie Dik* van Jet Boeke, *Aadje Piraatje* van Marjet Huiberts en Sieb Posthuma en *Striptekenen met zusje* van Gerrit de Jager, waarin je als lezer zelf kunt meetekenen. Bij uitgeverij Unieboek zijn de apps ondergebracht in een speciale poot, Piccolo Picture Books, dat in de zomer van 2011 een prentenboekenkast opende binnen de App Store. Er is keuze uit twintig verschillende titels die zijn verrijkt met kleine animaties, waaronder *Blijf je bij me slapen* en *Mag ik van jou een kusje?* van Marianne Busser en Ron Schröder; en *De Coole Cowboy* en *Opscheppers* van Tjibbe Veldkamp en Wouter Tulp. De vrolijke bewerking en het strakke concept maken de Piccolo-apps heel aantrekkelijk. De boeken zijn in vijf talen te lezen en je kunt kiezen uit verschillende opties. Zo kun je de tekst zelf lezen, je kunt je laten voorlezen, of de ‘leren lezen’-stand gebruiken. Als bij een karaokeclip lichten de woorden die aan de beurt zijn steeds op.

Digitale kiosk

De gezamenlijke kinderboekenuitgevers van WPG Uitgevers besloten vorig jaar dat het tijd was voor een grote digitale inhaalslag. Tijdens de Voorleesdagen in januari werd een eigen digitale kiosk geopend, waar de consument zijn eigen boeken-

plank kan vullen. Volgens Nienke Faber, die de digitalisering van kinderboeken binnen WPG Uitgevers coördineert, is het bewerken van prentenboeken nog altijd pionierswerk: ‘Uiteindelijk hebben wij gekozen voor een bewerking die dicht in de buurt van het boek blijft; niet alleen vanwege het kosten-aspect, maar ook omdat wij vinden dat het lezen centraal moet blijven staan. We willen geen filmpjes maken.’ Nu de eerste stappen zijn gezet hoopt Faber binnenkort een flink aantal slagen te maken. ‘De komende maanden willen we ons niet alleen richten op het verappen van nieuwe titels, maar ook de bestaande apps beschikbaar maken voor iPhone en andere besturingssystemen, zoals Android. Daarnaast willen we een flink aantal zelfleesboeken digitaliseren. Dat is minder complex, zo kunnen we in korte tijd veel content genereren.’

Verdienmodel

Wanneer kinderboekenapps echt rendabel worden, blijft voor uitgevers koffiedik kijken. Nienke Faber schat in dat de investeringskosten voor een eenvoudige, geanimeerde app bij de huidige gemiddelde verkoopprijs van 3,99 euro na zo’n 5000 downloads zijn terugverdiend. Voor Rian Visser ligt dat bedrag, als kleine flexibele uitgeverij, lager. ‘Grote uitgeverijen zijn nog heel erg huiverig voor de kosten,’ merkt Visser. ‘Men is vooral aan het rekenen, en probeert de kosten van animatie en interactiviteit binnen de perken te houden.’ Het bepalen van het optimale verdienmodel blijft lastig; hoe goedkoper het boek, hoe meer consumenten geneigd zijn tot downloaden, maar de investeringskosten moeten natuurlijk wel worden terugverdiend. Faber: ‘We weten nog niet of het winstgevend wordt, maar met de komst van de nieuwe iPad 3 treedt straks weer een schaalvergroting op, de markt wordt echt enorm.’ ●●●

Boekenwolk

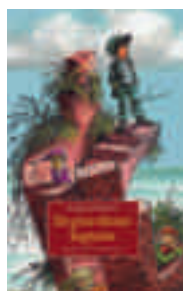
Door Rikky Schrever van het RedactiePakhuis wordt hard gewerkt aan een online platform met digitale kinderboeken: Boekenwolk. Deze website zal werken op abonnementsbasis; kinderen en ouders kunnen lid worden van de digitale bibliotheek voor een zelfgekozen periode. Als abonnee hebben kinderen onbeperkt toegang tot de boeken, die zij kunnen lezen op hun tablet in een afgeschermd internetomgeving. Abonnees hebben toegang tot de uitgaven, maar er wordt niet gewerkt met downloads. De boeken blijven ‘in the cloud’, zodat de e-books niet illegaal kunnen worden verspreid of verkocht. Met dat argument hoopt Schrever uitgevers over de streep te trekken. Drie kinderboekenuitgevers hebben al toegezegd om boeken beschikbaar te stellen, met andere bedrijven wordt nog overleg gevoerd. Schrever: ‘Sommige uitgevers twijfelen nog hoe ze met de digitalisering zullen omgaan, maar steeds vaker realiseren ze zich hoeveel kansen dit medium biedt. Je kunt bijvoorbeeld ook oudere titels en complete backlists van auteurs beschikbaar houden. Dat is toch prachtig?’ Boekenwolk maakt gebruik van de software van Yindo, een bestaand online boekenplatform. Schrever verwacht dat Boekenwolk binnen een half jaar operationeel is. [A7]

www.boekenwolk.nl

Swchwrn

Vanaf 4 april draait de film *Swchwrn* (8+) naar het boek van Toon Tellegen in de bioscoop. De onmogelijke naam Swchwrn is het pseudoniem van een kleine jongen met grootse schrijfbambities. Hij wil een boek schrijven waarvan iedereen vrolijk wordt en ophoudt met oorlog voeren en misdaden beramen, en waarvan zelfs zijn zieke grootvader beter wordt: ‘Ik, V. Swchwrn, negen jaar, wil schrijver worden. Niet zomaar een schrijver, maar een Schrijver van Ongewone Boeken. Boeken Waar Mensen van Omvallen. Dat doe ik in het geheim, alleen mijn grootvader weet het.’ *Mijn avonturen door V. Swchwrn* verscheen eerder als Kinderboekenweekgeschenk in 1998 en werd lovend ontvangen. ‘Dit boek is een geschenk,’ schreef *NRC Handelsblad*. ‘In dit boek wordt het leven gevierd, de levenslust, de hoop, de liefde.’ De verfilming met in de hoofdrollen Hans Dagelet, Georgina Verbaan en René van het Hof is geproduceerd door Flinck Film. Het scenario werd geschreven door Helena van der Meulen, de regie is in handen van Froukje Tan. [A7]

www.flinckfilm.nl

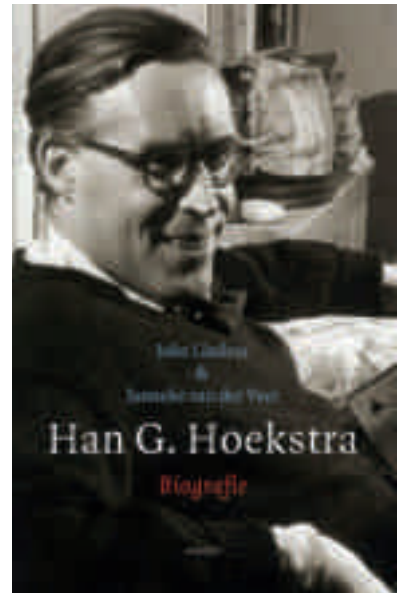
In productie

- Producent BosBros werkt aan een film over *Aan de bal*, naar het gelijknamige boek van Lieneke Dijkzeul, over twee Afrikaanse jongen die worden gescout als voetbaltalent en de kans krijgen om naar Nederland te gaan. *Aan de bal* wordt geregisseerd door Paula van der Oest en zal naar verwachting in 2013 te zien zijn.
- Ook in de maak bij BosBros: *Zigzag Kid*, een verfilming van het boek *Het zigzagkind* van de Israëlische auteur David Grossman in een regie van Vincent Bal. *Zigzag Kid* gaat over het jongetje Nono, dat zielsgraag op zijn vader wil lijken – de beste politie-inspecteur ter wereld – maar steeds in de problemen raakt.
- Intussen maakt producent San Fu Maltha plannen voor een verfilming van *De kleine kapitein* van Paul Biegel. De film, die zal worden geregisseerd door Arne Toonen (*Dik Trom*), moet een combinatie worden van avontuurlijke animatie en *live action*. De film wordt ontwikkeld in nauwe samenwerking met Leonie Biegel, de dochter van de schrijver.
- Eindelijk lijkt ook *Koning van Katoren* werkelijkheid te worden. Ben Sombogaart, die als regisseur aan het project is verbonden, is voornemens om de klassieker van Jan Terlouw in een spannende roadmovie om te toveren. De hoofdrollen zijn voor Mingus Dagelet en Abbey Hoes. [A7]

Biografie Han G. Hoekstra

Hij was dichter, criticus, redacteur, journalist, bloemlezer, vertaler, parolist, maar ook schrijver voor kinderen. Han G. Hoekstra (1906-1988) was een veelzijdige duizendpoot, die met zijn altijd vuile kinderen uit de Rozenstraat de rode loper voor Annie M.G. Schmidt uitrolde en later compleet in de vergetelheid raakte. Onterecht, menen Joke Linders en Janneke van der Veer. Daarom sloegen zij de handen ineen om 'de scheve verhouding tussen Hoekstra's relatieve onbekendheid en Schmidts alomtegenwoordigheid' enigszins recht te zetten door Hoekstra te eren met een biografie. Hoekstra wordt daarin achtereenvolgens beschreven als keurig opgevoed kind met slechte ogen, als vriend van Jan Campert tijdens de verzetsjaren, als naoorlogs journalist bij *Het Parool*, als spreekstalmeester bij cabaret De Inktvis en veelvuldig ex-echtgenoot die zijn grip op het leven steeds meer kwijtraakt. Omdat zijn poëzie nog maar sporadisch voorhanden is, wordt er uitgebreid geciteerd, van de *Rijmpjes en versjes uit de nieuwe doos* tot erotische gedichten. 'Terloops ontstaat zo een beeld van hoe de taal met de tijd verandert,' aldus de makers. [47]

Han G. Hoekstra. Biografie, Joke Linders en Janneke van der Veer. Ambo, € 34,95

Kinderjurytips

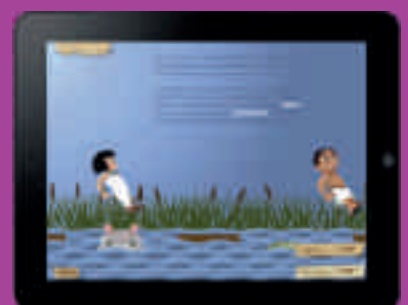
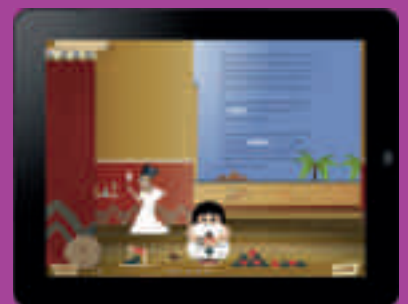
Tot 11 mei kunnen kinderen meelesen met de Kinderjury. Vier uitschieters van de tiplijst; de complete lijst van vijftig titels is te vinden op Kinderjury.nl:

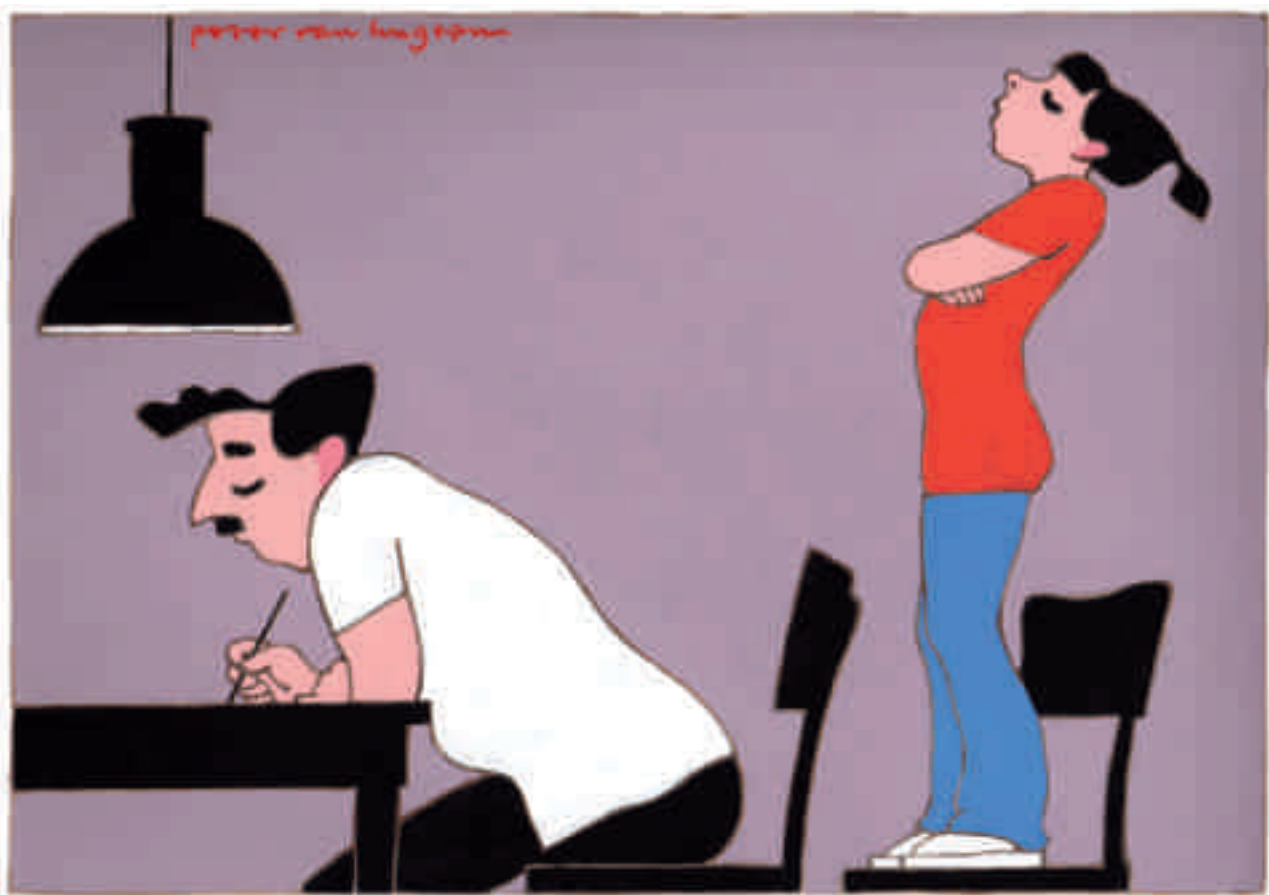
- Voor liefhebbers van het ongewone is *Mijn opa en ik en het varken oma* van Marjolijn Hof (Querido, 8+) een fijn boek. Als opa eenmaal begint met pannenkoeken bakken, moet er een varken aan te pas komen om de stapel weg te werken: oma.
- In *Mees Kees gaat verhuizen* van Mirjam Oldenhav (Ploegsma, 9+) heeft de populaire stagiair slecht nieuws: zijn moeder wil dat Mees Kees op zichzelf gaat wonen. Natuurlijk schiet klas 6b te hulp. Een hilarisch verhaal dat zich uitstekend leent om voor te lezen in de klas.
- *Ik heet Olivia en daar kan ik ook niets aan doen* (Lemniscaat, 10+) is het veelbelovende kinderboekendebuut van Jowi Schmitz. Een hartverwarmend verhaal over een springlevend en erg vroegwijs meisje, dat piekerend door een moeilijke periode heen struikelt.
- Rob Ruggenberg las in een vergeten verslag van pelskopers het bizarre verhaal van een Groenlandse Inuitjongen, die door zeelieden van de ijsvlakten werd geplukt om te worden tentoongesteld in Holland en schreef daarover *Ijsbarbaar* (Querido, 11+) – een zeldzaam plezierig historisch boek. [47]

Van app naar boek

Kinderen die meer te weten willen komen over het leven van de Egyptenaren, kunnen terecht op de iPad. In opdracht van het Rijksmuseum van Oudheden produceerde het bedrijf FollowaMuse een digitaal boek voor de tablet. In twintig interactieve scènes maakt de luisteraar kennis met het verhaal van prinses Amara, die zich verveelt en over de paleismuur klimt. Buiten het paleis ontmoet ze bakkerszoon Amon, die haar meeneemt om te spelen bij de krokodillen in de rivier. Op een dag komt Amara terug, en is Amon verdwenen. Om hem te redden moet Amara drie moeilijke opdrachten uitvoeren. In de app zijn allerlei spelletjes geïntegreerd. Zo kun je geheime hiërogliefbrieven versturen of Amara aankleden met sieraden die in het museum echt te zien zijn. De app kan ook door ouders, opa's of oma's zelf worden ingesproken, zodat kinderen zich steeds weer door hen kunnen laten voorlezen. De introductieprijs van *Amon en Amara* in de iTunes App Store is € 2,39. Voor gezinnen zonder iPad is het verhaal ook als kinderboek verkrijgbaar. Een Engelse versie en een versie voor de smartphone zijn in de maak. [47]

www.followamuse.nl

ILLUSTRATIE PETER VAN HUGEN

‘Kinderen hebben recht op een kindermenu’

JEUGDBOEKENSCHRIJVERS WILLEN WEER GELEZEN

WORDEN – Tijdens het vijftiengjarige feestje van de Woutertje Pieterse Prijs op 1 maart jl. brak schrijver en laureaat Edward van de Vendel een lans voor de synthese van goed geschreven én toegankelijke kinderboeken. ‘Je mag best een verliteratuurd boek schrijven, maar je mag nooit vergeten om het spannend te maken.’ En: ‘Als kinderboekenschrijver mag je nooit cynisch zijn over de smaak van kinderen.’ Drie schrijvers reageren.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Ze ontstond ergens in de jaren tachtig: die vermaledijde tweedeling tussen de jeugdboeken die kinderen graag lezen en de boeken die volwassenen de hemel in prijzen. Tot die tijd werden kinderboeken door volwassenen vooral afgerekend op pedagogische argumenten, maar de komst van de Woutertje Pieterse Prijs in 1988 zorgde voor een kentering. Kinderboeken werden ineens beschouwd als literatuur en dienden serieus beoordeeld te worden. Gelijk bij de eerste

bekroning van *Annetje Lie in het holst van de nacht* van Imme Dros en Margriet Heymans laaide er een discussie op of een boek met zo veel onvoorspelbare wendingen, woordspelletjes en absurde dialogen nog wel een kinderboek genoemd mocht worden. Niettemin zette de literaire emancipatie door, ook binnen de Griffeljury, en in de jaren die volgden werden door vakjury's veelvuldig boeken bekroond die overrompelden vanwege hun eigenheid, ongrijpbare karakter of belangwekkende thematiek – bepaald geen kwalificaties waar jonge lezers een boodschap aan hebben. Zo ontstonden er twee forten. Terwijl de Kinderjury jaar na jaar warmliep voor de voorspelbare en begrijpelijke verhalen van Carry Slee, Paul van Loon en later Francine Oomen, bejubelden volwassenen het bijzondere, gelaagde en unieke werk van getalenteerde schrijvers als Toon Tellegen, Wim Hofman, Peter van Gestel en Imme Dros. Recensenten begonnen de populaire boeken te negeren, en bibliothecarissen moffelden zuchtend de prijswinnende titels weg op een hoog plankje waar geen kind bij kon.

Bruggen bouwen

Edward van de Vendel vindt dat het hoog tijd wordt om bruggen te bouwen, en hij is niet de enige. Tjibbe Veldkamp schreeuwde vorig jaar al van de daken dat hij met zijn Kinderboekenweekgeschenk *Bert en Bart redden de wereld* vooral een groot publiek wilde bereiken. Ook andere veel gelauwerde schrijvers, zoals Karlijn Stoffels, Lydia Rood en Daan Remmerts de Vries, experimenteerden de afgelopen jaren met serieboeken voor een breder publiek. Van de Vendel constateert een voorzichtige stap in de goede richting: 'Afgelopen jaar waren er voor het eerst weer boeken en schrijvers die aan twee kanten scoorden. *Mees Kees en de sponsorloop* van Mirjam Oldenhavé kreeg zowel een nominatie in de Kinderjury als een Vlag en Wimpel van de Griffeljury. Zoiets was in eenentwintig jaar niet meer gebeurd.'

Solidair met kinderen

Hoe doe je dat, boeken schrijven die kinderen graag lezen? Volgens Edward van de Vendel begint dat bij de intentie. 'Als kinderboekenschrijver zou je geen enkele verborgen wens moeten hebben om eigenlijk liever voor volwassenen te willen schrijven. Wat dat betreft kunnen we veel leren van de grote schrijvers van de vorige eeuw, zoals Roald Dahl en Astrid Lindgren, die waren altijd honderd procent solidair met kinderen. Niet dat ze grote onderwerpen uit de weg gingen, overigens. *De gebroeders Leeuwenhart* bijvoorbeeld begint met de dood van een van de hoofdpersonen, dat is behoorlijk heftig. Maar Lindgren heeft een vorm gevonden waarin dat klopt.'

Lievelingsboeken

Kinderboeken kunnen een grote kracht losmaken bij kinderen, heeft Van de Vendel ervaren. 'Ik heb verschillende nieuwe delen uit de *Hoe overleef ik?*-serie van Francine Oomen mogen presenteren. Dan voel je wat een vuur en hartstocht er leeft in zo'n zaal. Ook Geronimo Stilton is enorm geliefd, en ik vind: je mag dat niet zomaar ontkennen of wegschuiven. Als kinderboekenschrijver mag je nooit cynisch zijn over de smaak van kinderen. Beter is het om te onderzoeken wat daar precies gebeurt. Ik heb mijzelf een paar jaar geleden de opdracht gegeven om lievelingsboeken te gaan schrijven. Voor ik begin, visualiseer ik een kind dat met het boek tegen de borst geklemd staat. Daarom ben ik een onderzoekje begonnen bij kinderen en heb ik acht- tot tienjarigen gevraagd wat zij belangrijk vinden aan een boek. Zij noemen vrijwel altijd dezelfde kenmerken: het verhaal moet spannend zijn, of leuk, of grappig, maar daarnaast moet het ook écht zijn, je moet het gevoel hebben dat het klopt. Leg je diezelfde vraag aan kinderboekencritici voor, dan beginnen die over stijlkenmerken en originaliteit. Mijn ideaal is de synthese van die twee. Je mag best een verliteratuurd boek schrijven, maar je moet niet vergeten om het spannend te maken, of grappig. Dat is

volgens mij de opdracht voor de komende jaren: een schijnwerper zetten op het tussenland. Boeken schrijven die het vuur losmaken in meer dan drieënhalve kind. De beste kinderboekenschrijvers zijn degene die verstand hebben van kinderen én eigenzinnig zijn. Die zijn er, denk maar aan Bibi Dumon Tak, Anna Woltz, Joke van Leeuwen en Mirjam Oldenhavé.'

Vertaalslag naar kinderen

Mirjam Oldenhavé is het volledig met Edward van de Vendel eens: 'Die verschillende eilanden met juweeltjes van literaire boeken aan de ene, en populaire, veelgelezen boeken aan de overkant, moeten verdwijnen. Als je voor kinderen schrijft, moet je dat niet doen op een zolderkamertje, vind ik. Je hebt een publiek. Kinderen hebben recht op een kindermenu, al hoeft dat zeker niet altijd patat met mayonaise te zijn. Pas als je schrijft waar je hart voor klopt, en als kinderen graag lezen wat je schrijft, dan bereik je als kinderboekenschrijver je doel.' Zelf vindt Oldenhavé het absoluut geen concessie om de vertaalslag naar kinderen te maken. 'Ik voel me niet beperkt door de eis dat de kinderen het ook nog moeten lezen, net zoals ik het geen probleem vind om goed Nederlands te schrijven. Dat is onderdeel van het vak.'

Dwaling

Voor Tjibbe Veldkamp was de beslissing om toegankelijker te gaan schrijven een bewuste ommezwaai. 'Sinds ik zelf kinderen heb en vaker voor kinderen optreed, is mijn visie op kinderboeken veranderd. Ik lees alles mee wat mijn zoon aan kinderboeken in huis haalt, dat heeft me als schrijver gevormd. Mijn eerste boek, *De bezwering* zie ik nu als een dwaling, een misstap. Het was niet lezersvriendelijk. In 1998 gold het literaire boek als de norm, het soort verhalen dat griffels won. Die stijl heb ik stompzinig zitten na-apen,' aldus Veldkamp afgelopen najaar in *Het Parool*. 'Toen ik vorig jaar de opdracht kreeg om het Kinderboekenweekgeschenk te schrijven, heb ik gekozen voor een boek met weinig tekst en veel plaatjes. Het moest een boek worden waarvoor kinderen naar de bibliotheek rennen.'

Toegankelijk én topliteratuur

Lydia Rood: 'Ik heb altijd al rekening gehouden met mijn publiek, alleen mijn publiek – dat was ik zelf. Prijzen van de Kinderjury win je daar niet mee; daarvoor leek mijn leespubliek te veel op mij. De Drakeneilandserie ben ik begonnen omdat er brood zat in series; kinderen hebben graag meer van hetzelfde. Toch zijn aard en inhoud precies waar ik van droomde toen ik jong was: zelf beslissingen nemen, de ideale maatschappij vormgeven, eigen keuzes maken. Overigens heb ik literair versus toegankelijk altijd een valse tegenstelling gevonden. Bordewijk, Nescio, Elsschot: buitengewoon toegankelijk én topliteratuur. Het kan, en ik streef ernaar; nu niet meer of minder dan vroeger.' ●●●

SALSA-ONDERZOEK

Uit onderzoek blijkt dat er een grote groep risicoleerlingen is die ver achterblijft in lees- en schrijfvaardigheid, vooral in het vmbo en in steden met een hoge graad van meertaligheid. Het probleem is duidelijk, de precieze oorzaken waren dat nog niet. In hun Studie naar de Achtergronden van Lees- en Schrijfontwikkeling bij Adolescenten (SALSA) onderzoeken de universiteiten van Amsterdam en Utrecht sinds 2007 welke factoren de sterkste invloed hebben op de lees- en schrijfontwikkeling van vmbo-leerlingen. Op 20 maart a.s. wordt in samenwerking met Stichting Lezen de studiedag Lezen Centraal georganiseerd waarin samenvattende resultaten voor het vmbo worden gepresenteerd. Het onderzoek bestaat uit vier dieptestudies, naar:

1. Aandacht voor lezen en schrijven op school, waarin wordt nagegaan in hoeverre er binnen de vakken Nederlands, Engels en Mens & Maatschappij aandacht is voor lezen en schrijven, en hoe leerlingen over schoolse lees- en schrijfactiviteiten denken en ermee omgaan.
2. Buitenschoolse lees- en schrijfactiviteiten van leerlingen: welke lees- en schrijfactiviteiten ze in hun vrije tijd uitvoeren en hoe belangrijk ze dat vinden. Naast boeken en tijdschriften lezen, gaat het bijvoorbeeld ook om msn'en en het aanmaken van profielpagina's op internet.
3. Individuele kenmerken van leerlingen – taalachtergrond, vaardigheden, attitudes – die (mogelijk) van belang zijn voor lezen en schrijven. Ook wordt onderzocht welk belang leerlingen hechten aan (lezen en schrijven in) verschillende talen.
4. Lees- en schrijfontwikkeling: in samenwerking met internationale partners uit Zwitserland en Canada is een nieuwe lees- en schrijftoets ontwikkeld die jaarlijks bij leerlingen wordt afgenomen. De resultaten worden in verband gebracht met de gegevens die in de eerste drie projecten zijn verzameld. Zo wordt onderzocht waardoor verschillen tussen leerlingen in lees- en schrijfontwikkeling vooral worden veroorzaakt.

www.salsa.socsci.uva.nl

Prikkels

LEZEN IN HET VMBO – Hoe staat het met de lees- en schrijfvaardigheid en boekeninteresse van vmbo-leerlingen? Hoe vergroot je hun leesplezier? Welke boeken lezen zij graag? Een overzicht. DOOR EVA GERRITS

LEESKR8! VERNIEUWD

De interactieve website Leeskr8.nl is speciaal bestemd voor onderbouwleerlingen en docenten in het vmbo, om het plezier in lezen en leesonderwijs te stimuleren. Voor vmbo-docenten biedt Leeskr8! een lesmodule met voorbeeldlessen en de mogelijkheid zelf een interactieve les te maken. De database met ruim honderdvijftig actuele boektitels, tien vragen en drie antwoordvormen biedt talloze opdrachtmogelijkheden. In de klas volgen leerlingen en de docent de les gezamenlijk achter de computer.

Voor leerlingen is er op de site een vragenspel: wie 'ja' zegt op de vraag 'houd jij van lezen?' kan daarna steeds kiezen tussen twee foto's die iets zeggen over je voorkeur, zoals een voetbal (sportief) versus een rode roos (romantisch). Dat leidt tot boekentips, bijvoorbeeld *Ver weg* van Milou van der Horst (als je 'busy' bent), *Dagboek van een vampier* van Tim Collins (voor een relaxte bui) of *Levi, Lola en de liefde* (romantisch). Leerlingen die niet van lezen houden, kunnen kiezen uit redenen, van 'omdat lezen saai is', tot 'omdat ik het eigenlijk niet zo goed kan' – voor wie dat durft toe te geven. Per antwoord vertelt een jongere die tegen hetzelfde probleem aanloopt in een aansprekend filmpje waarom die bijvoorbeeld wel naar de bibliotheek gaat, of toch meer leest dan hij dacht. Wie daarmee over de streep is en alsnog zin krijgt in lezen, komt via de foto's uit op de boekentips.

De vormgeving van Leeskr8! is nu vernieuwd; de toegang tot de lesmodule de kracht van de website is versimpeld; er is een demofilmpje toegevoegd met de mogelijkheid een les uit te proberen, en een filmpje waarin acht jongeren met uiteenlopende achtergronden vertellen over het nut en plezier van lezen.

www.leeskracht.nl

CARRY SLEE, FRANCINE OOMEN, MAREN STOFFELS

De Drie Grote Dames die boeken schrijven over voor leerlingen herkenbare thema's als verliefdheid en vriendschap, en zwaardere zaken als bijvoorbeeld verslaving, anorexia en homoseksualiteit, zijn Carry Slee, Francine Oomen en Maren Stoffels. Hun namen staan garant voor (verkoop)succes. Een fijne bijkomstigheid voor hun doelgroep: alle drie zijn het veel-schrijvers.

www.carryslee.nl

www.hoeoverleefik.nl

www.marenstoffels.nl

DE WEDDENSCHAP

Bovenbouwleerlingen in het vmbo worden uitgedaagd om boeken te gaan lezen in De Weddenschap, het leesbevorderingsproject waarin drie bekende Nederlanders (aarzelende) lezers uitdagen met hen mee te lezen. Acteur Sergio Hasselbaink koos *Rotjongens* van Bibi Dumon Tak, *De belevenissen van een muurbloem*

van Steven Chbovsky en *Dit is geen dagboek* van Erna Sassen. MTV-presentatrice Nadia Palesa Poeschmann leest *Latino King* en *Miss Dakloos* uit de Slash-reeks, en *De hongerspelen* van Suzanne Collins. De top-3 van rapper Yes-R ten slotte: *Roodkapje was een toffe meid* van Marjet Huiberts, *De beproeving* van Stephen King en *De jongen in de gestreepte pyjama* van John Boyne. Leerlingen die meedoen, mogen ook drie andere fictie- of non-fictietitels kiezen, als ze de boeken maar binnen een half jaar uitlezen.

Op deweddenschap.nl zijn onder andere filmpjes te vinden waarin de BN'ers vertellen wat ze van hun keuze vinden. De Weddenschap ging in op 15 september 2011 en eindigt op 15 maart a.s., om middernacht. Deelnemers kunnen prijzen winnen zoals een iPad, toegangsbewijzen voor de Efteling en Drievliet, gratis treinkaartjes, bioscoopbonnen, dvd's en boekenpakketten. En wie meedoet met de hele klas, maakt kans op een *meet & greet* met rapper Yes-R.

www.deweddenschap.nl

POPULAIRE TITELS

- Twee Marokkaanse families, jaloezie, familie-eer, wraak, en pizza's staan centraal in *Pizzamaffia* van Khalid Boudou (Lebowski), bekend van *Het schnitzelparadijs*. Beide boeken zijn verfilmd. www.pizzamaffia.nl
- In het waar gebeurde *Achter tralies: Leyla zat twee keer vast* van Anne Marie van Capelle (uitgeverij Holland), wordt een vmbo-leerlinge opgepakt nadat ze door haar nieuwe 'vriendinnen' wordt overgehaald een nieuwe outfit bij elkaar te shoppen/stelen. Als ze vrijkomt weet ze zeker: dit gebeurt nooit meer. Maar het loopt anders.
- Nog steeds populair is het verhaal over de zoektocht van Rex naar zijn vriendin Saskia, die verdween bij een tankstation, en de ontdekking van de gruwelijke waarheid, in de klassieke thriller *Het gouden ei* van Tim Krabbé uit 1984 (verfilmd als *Spoorloos*, 1988).

POPULAIRE SLASH-TITELS

De Slash-reeks van uitgeverij Querido Kind bestaat uit boeken van bekende schrijvers, die ieder het waar gebeurde levensverhaal optekenden van een bijzondere jongere. Beide namen staan op het omslag, met een grote slash ertussen. Populaire Slash-titels bij vmbo-leerlingen:

- Bibi Dumon Tak/Castel geven in *Latino King* een literaire stem aan een jongen die in een van de meest beruchte Caraïbische gevangenissen belandt vanwege drugsmokkel en maar één uitweg ziet: ontsnappen.
- *Miss Dakloos* van Lydia Rood/Jojo Matthews is het verhaal van een meisje dat wordt misbruikt door haar stiefvader, aangifte doet en uit angst van logeeradres naar logeeradres trekt, tot ze op straat belandt. Maar ze denkt niet aan opgeven en grijpt elke kans die ze krijgt om aan het keiharde straatleven te ontsnappen – zelfs als het om een missverkiezing gaat.
- Afgelopen najaar verscheen *Meisje van Mars* van Anna Woltz/Vicky Janssen, over Evert, die vanaf zijn derde weet dat hij een meisje wil zijn. Als hij op de middelbare school zit, gaat hij er alles aan doen om een vrouw te worden.

Meer informatie over deze en andere Slash-titels is te vinden op www.queridokinderenjeugdboeken.nl

Van links naar rechts: vertaalster Jenny de Jonge, Meg Rosoff, Floortje Zwigman

‘Young adults zijn geen border collies’

ONTMOETING MET MEG ROSOFF –

Tijdens een ontbijt met leerlingen van het Stedelijk Gymnasium Haarlem sprak Meg Rosoff met Floortje Zwigman in boekhandel H. de Vries over de puberteit, liegende schrijvers en de onzin van speciale young-adult-boeken-kasten. Rosoff: ‘Dat hele idee van volwassenheid heb ik nooit goed begrepen. Ik was een belabberde tiener.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Meg Rosoff – een sproetige vijftiger met twinkelende ogen – is een even onconventioneel als dwars schrijfster. Ze debuteerde in 2004, kort nadat ze haar zus had verloren aan borstkanker en bij haarzelf dezelfde diagnose was gesteld, met *Hoe ik nu leef*, het relaas van een boze puber die terechtkomt in de derde wereldoorlog en verliefd wordt op haar neef. Twee jaar later volgde *Het toevallige leven van Justin Case*, een hilarisch verhaal over een jongen die op de vlucht is voor het noodlot. Met haar nieuwste boek, *In het begin was er... Bob*, slaat Rosoff de weg in van de onverdunde satire. God (die in het Engels ‘Dog’ en in het Nederlands ‘Bob’ heet) is een egocentrische puber, die aan niks anders kan denken dan aan seks en zijn volgende verovering. Als God is hij hopeloos. Hij verlicht de aarde met neon- en discolampjes, raffelt zijn schepping in zes dagen af en zadelt zo de aarde op met klimaatproblemen, hongersnood, tseetseevliegen en orkanen.

Zwigman: Hoe kwam je op het idee om een tiener voor God te laten spelen?

Rosoff: ‘Mijn man hoorde op de radio een programma over de rol van God in film en theater. De acteurs bleken altijd grijze, oudere mannen te zijn. Hij was geïrriteerd en kwam boos de kamer in stappen. Op dat moment begon er boven mijn hoofd een lampje te knipperen. Ik dacht: en wat als God een puber zou zijn? Ik wist dat het een goed idee was, maar het bleef een hele tijd bij alleen dat idee. Het schrijven was een marteling, het ging zo verschrikkelijk moeizaam. Mijn uitgever zei steeds: “Meg, je moet echt oppassen. Als je steeds maar blijft roepen dat dit boek zo’n kwelling is, dan wil niemand het straks meer lezen.”’

Zwigman: Is op een humoristische toon schrijven over God niet vragen om problemen?

Rosoff: ‘Vast wel. De Amerikaanse editie is pas net verschenen, dus ik weet nog niet hoe het in de vs zal worden ontvangen. Natuurlijk was er ook wel gedoe in Engeland: enkele scholen wilden mijn boek uit principe niet aanschaffen, ik werd niet uitgenodigd op sommige boekfestivals. De wereld zit vol rechtse extremisten die van alles vinden, bijvoorbeeld dat je geen seks mag hebben voor het huwelijk. Ik denk altijd: dat is hun probleem, niet het mijne. Wat me wel raakte was een recensent die zich afvroeg hoe iemand met

plezier een boek kan lezen over zo'n verachtelijke hoofdpersoon. Ik was echt gechoqueerd. Bob, verachtelijk? Hij is egocentrisch, lui en hij verwaarloost zijn schepping. Oké. Maar hij heeft ook iets gepassioneerds en creatiefs, hij gelóóft in wat hij doet.'

Zwigtman: Als ik schrijf, begint dat altijd vanuit een beeld. Ik heb een hele bibliotheek vol plaatjes in mijn hoofd. Hoe werkt dat bij jou?

Rosoff: 'Dat verschilt. Soms begint het bij een karakter, soms bij een idee. *Hoe ik nu leef* schreef ik in een roes. Ik hoorde de stem van Daisy in mijn hoofd, ik hoefde haar verhaal alleen maar op te schrijven. Het was binnen drie maanden af. Daarna dacht ik: ik schrijf ieder jaar vier bestsellers. Dat viel tegen. *In het begin was er...* Bob was heel erg hard werken. Het punt is: ik ben geen verhalenverteller. Sommige schrijvers zijn dat wel, die hebben altijd een miljoen verhalen in hun hoofd. Voor mij is schrijven vooral spelen met woorden en met taal. Ik vergelijk het altijd met het afgieten van een pan spaghetti. Alles wat onbruikbaar is, spoel je weg. Wat overblijft, zijn de woorden en gedachten die de moeite waard zijn.'

Zwigtman: Vanwaar je fascinatie met adolescentie?

Rosoff: 'Het is een periode waarin er zo veel verandert. Zelf was ik een belabberde tiener. Ik begon pas te puberen na mijn negentiende en dat duurde tot mijn veertigste. Ik voel me nog altijd vijftwintig, begrijp nog steeds niet zo goed wat het betekent om volwassen te zijn. Mijn dochter vraagt vaak: "Mam, wanneer word je een echte moeder? Wanneer ga je mij vertellen dat ik mijn huiswerk moet maken, omdat ik anders mijn examens niet haal?" Dan herhaal ik braaf: "Zul je goed je best doen, schat?" Maar als ik eerlijk ben, geloof ik dat je als jongere vooral niet moet luisteren naar al die volwassenen die het beter weten. Zelf ging ik naar Harvard, omdat iedereen zei dat het zo'n fantastische universiteit was. Ik haatte het daar, het was zó saai. Na twee jaar ben ik gestopt en verhuisde ik naar Engeland. Daar begon mijn leven: ik kreeg een vriendje met een sportauto die bijna uit elkaar viel en ik leerde basgitaar spelen. Het schrijven heb ik geleerd door een baan in de reclame, dat was mijn leerschool. Daarom zeg ik óók tegen mijn dochter: "Als jij die school wil afmaken, moet je dat doen. Maar het is niet de enige manier om je leven te leiden."'

Zwigtman: Heb je wel eens getwijfeld aan je onderwerpkeuze?

Rosoff: 'Ik vind dat je overal over moet kunnen schrijven, al zijn er wel onderwerpen die ik niet zou kiezen. Ik zou bijvoorbeeld nooit een boek schrijven over hoe mooi het is om zelfmoord te plegen. Niet uit principe, maar omdat ik daar niet in geloof. Ik kan er niet tegen als schrijvers liegen in hun boeken. Zo was er in Engeland dat boek over een meisje van vijftien dat doodgaat aan kanker, maar dat allemaal niet zo erg vindt, omdat ze op het laatste moment nog een vriendje krijgt en seks heeft. Zwigtman: 'Bedoel je *Before I Die* van Jenny Downham?' Rosoff: 'Ja, dat vreselijke boek. Daarin worden dingen geromantiseerd die echt niet romantisch zijn. Ik heb mijn zus zien sterven aan kanker en weet: doodgaan is echt echt echt afschuwelijk. Midden in een chemotherapiekuur verlang je niet naar seks. Dat is gewoon een leugen.' Zwigtman: 'Maar ze heeft nu ten minste een leven gehad.' Rosoff: 'Ja, een leven. Ik noem het de "dead teenager books". Die gaan alleen over romantiek, seks en het verliezen van je maagdelijkheid.'

Zwigtman: Hoe vind je de young-adult-hype? Ik vind het enorm ergerlijk, dat alles in de boekhandel of bibliotheek een vaste plaats of een eigen plank moet hebben.

Rosoff: 'Het probleem is: mensen praten tegenwoordig over young adults alsof het poedels zijn, of border collies. Er bestaan geen typische young adults, niemand zal zichzelf omschrijven als een doorsnee jongere. We zijn allemaal buitenstaanders, individuen met onze eigen kijk en beleving. Dat maakt ons uniek.' ●●●

Annie M.G. Schmittlezing door Daan Remmerts de Vries

Woensdagavond 30 mei wordt in de Lokhorstkerk in Leiden de dertiende Annie M.G. Schmittlezing gehouden door Daan Remmerts de Vries (1962). De lezing wordt georganiseerd in het kader van de Annie M.G. Schmidt-leerstoel voor kinder- en jeugdliteratuur die sinds 1998 bekleed wordt door Helma van Lierop-Debrauwer. De titel van zijn verhaal staat nog niet vast, zegt Remmerts de Vries, maar de tekst staat in grote lijnen op papier. 'Het zal een pleidooi worden voor minder aanpassing, zowel door schrijvers als door uitgevers. Velen in het boekenvak hebben de neiging zich te voegen naar vluchtige trends, daar moeten we mee ophouden. We moeten ons niet aanpassen aan de vermeende wens van de lezer, het zou omgekeerd moeten zijn.' Daarbij maakt hij geen onderscheid tussen schrijvers van kinderboeken en schrijvers voor volwassenen, zegt Remmerts de Vries, die afgelopen jaar zijn derde roman publiceerde (zie ook p. 28-29). 'We leven in een tijd dat iedereen zich zorgen maakt. Over de digitalisering, over teruglopende verkopen, over het steeds grootschaliger worden van het vak. Maar aanpassen is niet op de oplossing,' Remmerts de Vries zal zijn lezing visueel ondersteunen met fotoprojecties. Aanmelden kan via IBBV-Nederland@planet.nl. Toegang is gratis. [JA]

Het kinderboek achterna gereisd

Reizen in het spoor van kinderboekenhelden – Pharos reizen (ANWB) ging een verband aan met de samenwerkende Kinderboekwinkels, die in hun winkels en op hun website de reizen aanbieden. Zwerven door het Zweden van Pippi, de sprookjes van Andersen achterna in Denemarken, Engeland beleven door de ogen van Harry Potter of terug in de tijd met koning Arthur – het behoort allemaal tot de mogelijkheden. Daniel Albering, eigenaar van De Kleine Kapitein in Rotterdam en van de Groningse Kinderboekwinkel, was direct enthousiast toen de reisorganisatie contact zocht. 'In deze tijd is de band met de klant heel belangrijk, dan helpt het als je een verhaal te vertellen hebt. Zowel boeken als reizen bieden dat, ze liggen dicht bij elkaar. Als mensen een reis bij ons boeken, krijgen ze het boek thuis gestuurd. En we gaan klanten oproepen ons te vertellen van welk boek een reis gemaakt kan worden.' De reizen die nu worden aangeboden zijn: in de sporen van King Arthur, in de voetsporen van Winnetou, Potter & Potter, het land van Asterix, sprookjesreis Denemarken, op avontuur met Pippi, Kruistocht in spijkerbroek, het Koninkrijk der Strips, Remi en de Kleine Prins, en op avontuur met Winnie, Alice en Scrooge. [JA]

www.kinderboekwinkels.nl

Paulus-berichten

Hij is nog een maand te zien in het Stripmuseum Groningen: *De kunst van Jean Dulieu*, de overzichtstentoonstelling van het werk van de geestelijk vader van Paulus de boskabouter. Gedurende de veertig jaar die Jean Dulieu (pseudoniem voor Jan van Oort, 1921–2006) als schrijver en tekenaar aan Paulus werkte, maakte hij duizenden pentekeningen en aquarellen van de beroemde kabouter en zijn medebosbewoners, onder wie Eucalypta de heks, de uil Oehoeboeroe en Gregorius de das. Daarnaast creëerde hij een bijna even grote hoeveelheid vrij werk – reistekeningen, natuur, portretten en fantasieën – waarvan nauwelijks iets gepubliceerd is. Vijf jaar na het overlijden van Dulieu en precies 65 jaar na Paulus' eerste optreden in de krant, stelde het Paulus Archief, met medewerking van diverse kunstverzamelaars en op uitnodiging van Het Nederlands Stripmuseum Groningen, een uitgebreide expositie samen, waaronder de allereerste Paulus-krabbels. Maarten J. de Meulder schreef de gelijknamige catalogus bij de tentoonstelling, die nog tot en met 9 april te zien is. Ondertussen werkt Dulieu's dochter Dorinde van Oort aan de biografie van haar vader, die in september bij uitgeverij Cossee moet verschijnen. [JA]

De kunst van Jean Dulieu, Maarten J. de Meulder. De Meulder, € 14,90
www.stripmuseum.nl

Boekenweek voor tieners

Wie tieners over de ongemakken van vriendschap – het thema van de Boekenweek – wil laten lezen, kan terecht bij de volgende titels:

- Eén meisje sluit twee keer een symbiotische vriendschap met een ander meisje. Maar waar ligt de grens tussen onvoorwaardelijkheid en verraad? Dichter op de huid van een personage dan Tomek Tryzna in *Meisje niemand* (De Geus) kun je niet komen.
- Op de warmste zomerdag van de eeuw vindt de Michele op een Italiaanse heuvel een jongetje in een put, vastgeklonken aan een ketting. De vriendschap tussen de twee in Niccolò Ammaniti's *Ik ben niet bang* (Lebowski) is zuiver ontroerend – en levensgevaarlijk.
- Twee kinderen aan weerszijden van een hek, daarover gaat *De jongen in de gestreepte pyjama* van John Boyne (De Boekerij). Het hek staat rond concentratiekamp Auschwitz, de ene jongen is een Joodse gevangene, de andere de zoon van de Duitse kampcommandant. Onwaarschijnlijk? Ja. Maar evenzeer meeslepend.
- Zet twee Berlijnse veertienjarigen in een gestolen Lada en je hebt het begin van een waanzinnige roadtrip, dwars door Oost-Duitsland. Niets is zo goed voor een jongensvriendschap als twee keer verongelukken, dat heeft Wolfgang Herndorf in zijn sprankelende *Tsjik* (Cossee) goed begrepen. [JA]

Lemniscaatkrant-nieuwe stijl

Na honderd nummers *Lemniscaatkrant* wordt de krant, die vijftientig jaar lang werd vol geschreven door een jongerenredactie, gemoderniseerd. Dat wil zeggen: een magazine, opgehangen aan één auteur. Eind 2011 verscheen het nulnummer over Simone van der Vlugt, deze maand verschijnt het eerste 'echte' nummer, waarin John Green centraal staat. Het tijdschrift gaat over het boek, zegt Lemniscaat. 'Over het onderwerp, over de schrijver, over boeken die erbij aansluiten – altijd een selectie van leuke, interessante artikelen, nog steeds geschreven voor en door jongeren.' Wie lid wordt, ontvangt gratis John Greens debuut *Het grote mischien*, het boek dat de Amerikaanse auteur in één keer de bestsellerlijsten in katapulteerde. Inmiddels heeft hij meerdere bejubelde young adult-romans gepubliceerd, heeft hij meer dan een miljoen volgers op Twitter en zijn er van zijn nieuwe boek *Een weeffout in onze sterren* in Amerika bij voorverkoop meer dan 500.000 verkocht. Deze maand verschijnt het boek ook in Nederland. Wie zich abonneert op de *Lemniscaatkrant-nieuwe stijl* (over de naam wordt nog hard gepiekerd) ontvangt het magazine vier keer per jaar met daarbij dus iedere keer een Lemniscaatboek cadeau. Kosten: € 15,- per jaar. Inderdaad: spotgoedkoop. [JA]

www.8-magazine.nl

Tienergedichten van Hans Hagen

Het wordt steeds zeldzamer, maar gelukkig zijn er nog uitgeverij die het aandurven: het publiceren van dichtbundels van één enkele dichter. Deze maand verschijnt *Hoe klinkt angst* van Hans Hagen, een verzameling gedichten voor twaalfplussers van de dichter die bij peuters razend populair werd met de versjes die hij samen met zijn vrouw Monique schreef in *Jij bent de liefste*. 'Hagen speelt op een haast achteloze manier met taal,' schreef een krant eens over Hagens gedichten, en dat is wat de schrijver in deze bundel voor tieners opnieuw doet. [JA]

dectie

ze zggeen
dat het neit utimakat
of je de ltteers in een wrood
op de geode ptaals zet
als je de ersetse ltteer maar aan het bgien
en de ltaatse aan het enid schijft
spant ireedeem wat er saatt
woraam o woaram
weet die sekkul van nreldedans dat neit
met dat sfufe ktose dectie
dan hlaade ik mesihcsin ook enes een ngeen
in ptaals van een dire of een tewe

Hoe angst klinkt, Hans Hagen.

Querido, € 12,50 (12+)

FOTO GERTIE JAQUET

Liefst niet voor de lijst

HUISWERKSITE EN ONDERZOEK –

Ploeteren voor boekverslagen en andere werkstukken voor school, steeds opnieuw het wiel uitvinden, oefenen voor examens... de gemiddelde scholier kan daarbij wel wat hulp gebruiken. Scholieren.com is dé website waarop boekverslagen, uittreksels, werkstukken en meer handige huiswerktools verzameld zijn. Ook andere partijen weten Scholieren.com te vinden. De website werkte samen met de stichting CPNB in een onderzoek naar leesgedrag van bovenbouwscholieren.

DOOR EVA GERRITS

Als middelbarescholier kreeg Jon Geerars in de jaren negentig het idee om zoveel mogelijk boekverslagen en werkstukken op internet toegankelijk te maken voor medescholieren. Hij startte voor dat doel Uittreksels.vuurwerk.nl. Het was de voorloper van Scholieren.com, de huiswerksite die in 1998 de lucht inging. Via Geerars' netwerk van klasgenoten en vrienden, en al snel daarbuiten, groeide de database explosief en inmiddels bestaat de kern van Scholieren.com uit zo'n 72.000 verslagen. Daar kwam in 2000 een forum bij, waar leerlingen elkaar in een gemoedelijke sfeer kunnen raadplegen met huiswerkvragen; er zijn bloggers, jonge schrijftalenten, die steeds een aansprekende column op de homepage van de site verzorgen en sinds 2009 publiceert de site de Scholieren.com Ranglijst, de top-10 van de meest populaire boeken onder leerlingen.

Achter Scholieren.com zit een professioneel team; Jon Geerars en Simon Steenhuis – de laatste ooit zelf enthousiast forumlid en blogger voor Scholieren.com – geven leiding.

Perfekte match

Met twee miljoen unieke bezoekers per maand, waarvan 15 procent afkomstig uit België, is Scholieren.com de bekendste huiswerksite van Nederland. Dat betekent niet dat ze er op hun lauweren rusten. Steenhuis: 'We zijn druk bezig met een *redesign* van de site, waardoor we meer aandacht kunnen geven aan kwalitatieve content, bijvoorbeeld door van goede boeken steeds één goede bespreking op de voorgrond te plaatsen. We willen actiever kwalitatieve stukken aanbieden en het aanbod voor scholieren breder maken. De oude content – oude verslagen en werkstukken – blijft gewoon toegankelijk.

Wat we nog willen ontwikkelen op Scholieren.com is iets wat bezoekers de mogelijkheid biedt hun eigen profiel aan te maken, waarop ze kunnen aangeven wat hun favoriete titels zijn, welk type onderwijs ze volgen, vmbo, havo of vwo. Dan kun je leerlingen ook adviseren: als je dit een leuk boek vindt, is dat boek misschien ook iets voor je.' Steenhuis' toekomstbeeld: 'Ik hoop dat Scholieren.com als een soort datingsite de perfecte match kan gaan bewerkstelligen: tussen een leerling en een boek. Ik geloof dat er voor iedere leerling, in elke fase, een perfect boek bestaat en wij willen de koppeling maken.'

Onderzoek

Vanwege hun expertise werd de website vorig jaar door het CPNB betrokken bij een onderzoek naar het leesgedrag onder Nederlandse bovenbouwleerlingen. Dat was nog

niet eerder duidelijk in kaart gebracht. Een aantal vragen stond in het onderzoek centraal: lezen scholieren überhaupt nog boeken in een tijd waarin games, Facebook en Twitter zo veel afleiding bieden? En als het nou niet móét voor school, welk boek is dan favoriet? Als een scholier een boek voor zijn of haar plezier leest, hoe komt hij of zij daar dan aan? Kopen scholieren wel eens van hun eigen geld een boek?

Ook werd een aantal stellingen geformuleerd, die in het onderzoek werden getoetst, om de invloed van de literatuurlijst en de docent Nederlands op het leesgedrag van scholieren te peilen. Mogen scholieren hun favoriete boek ook voor de lijst lezen? En hoe ervaren scholieren dat: zijn de voorgeschreven literatuurlijsten volgens hen inderdaad verouderd, zoals vaak wordt gedacht, en komt er niet genoeg moderne literatuur voor in aanmerking?

Met de zomer in het hoofd, en het idee dat scholieren juist in de vakantie tijd hebben voor meer dan alleen schoolse zaken, werd de vragenlijst in september 2011 via een oproep op Scholieren.com onder de aandacht gebracht. Een maand later konden de resultaten worden geanalyseerd.

Resultaten

In totaal vulden zo'n 700 Nederlandse bovenbouwleerlingen (3 en 4 vmbo, 4 en 5 havo en 4, 5 en 6 vwo) de vragenlijst in. Alle niveau's, van vmbo tot en met vwo, waren vertegenwoordigd; vwo-leerlingen vormden met 386 leerlingen (56 procent) de grootste groep. Vooral meisjes deden mee, zij vormden maar liefst 70 procent van de deelnemers, tegenover 30 procent jongens. Bovendien gaf 70 procent van de meisjes aan minimaal één boek te hebben gelezen in de afgelopen drie maanden; ruim 40 procent van de jongens zei in die tijd niets te hebben gelezen.

Wat betreft het plezierlezen: aan de leerlingen die hadden aangegeven minimaal één boek te hebben gelezen in de afgelopen drie maanden, werd gevraagd hoeveel hoeveel titels ze dan náást de verplichte lijst lazen. Voor eenderde van hen bleek dat 5 boeken of meer te zijn, waarbij ook weer de meisjes in de meerderheid waren.

Om aan goed leesvoer te komen, is de *good old* bibliotheek voor de respondenten nog steeds veruit de meest aangewezen plek, gevolgd door de boekenkast thuis. De bibliotheek vervult voor leerlingen dus nog altijd een heel belangrijke functie. 14 Procent van de leerlingen van 12 tot 15 jaar gaf aan van hun eigen geld boeken te kopen; dat geldt ook voor 18 procent van de leerlingen van 16 tot 18 jaar. Van de 29 leerlingen die 'anders' hadden aangevinkt op de vraag hoe ze aan hun boeken kwamen, gaven er 4 'downloaden voor de e-reader' aan. Misschien nog niet veel, maar toch: de e-reader is door leerlingen ontdekt. Verder gaf één eerlijke dief als antwoord op de vraag hoe die aan een boek kwam: 'gestolen'.

Bijna de helft (44 procent) van de respondenten is het eens met de stelling: 'De leukste boeken mag ik niet voor school lezen', en dat waren vooral jongens.

Over de gedateerdheid van de titels die op de boekenlijst staan, zijn de meningen verdeeld, maar over het algemeen vinden scholieren (gelukkig) niet dat er alleen maar oude boeken op staan.

Momentopname

Dit onderzoek zegt iets over het leesgedrag van bovenbouwscholieren, maar het is een momentopname, volgens het onderzoeksrapport. Om trends te kunnen ontdekken en ontwikkelingen te volgen (zoals bijvoorbeeld de opkomst van de e-reader), is een vervolg- of herhaalonderzoek nodig. Voorlopig zijn daar geen plannen voor, maar het is interessant om inzicht te krijgen in manieren om deze doelgroep te bereiken – jongeren die zelf gaan kiezen wat ze willen lezen. ●●●

Top-10 meest gelezen plezierboeken*

- 1 *Twilight*, Stephenie Meyer
- 2 *Harry Potter en de Relieken van de Dood*, J.K. Rowling
- 3 *Haar naam was Sarah*, Tatiana de Rosnay
- 4 *Breaking Dawn*, Stephenie Meyer
- 5 *De Hongerspelen*, Suzanne Collins
- 6 *New Moon*, Stephenie Meyer
- 7 *Harry Potter en de Steen der Wijzen*, J.K. Rowling
- 8 *Joël*, Carry Slee
- 9 *Eclipse*, Stephenie Meyer
- 10 *Harry Potter en de Halfbloed Prins*, J.K. Rowling

* Deze lijst wordt gedomineerd door meisjes. Zij vertegenwoordigden 70 procent van de respondenten.

De resultaten van het onderzoek naar leesgedrag van bovenbouwscholieren zijn op aanvraag beschikbaar bij het CPNB.

Boekenweeknieuws

Met het thema 'Vriendschap en andere ongemakken' legt de 77ste Boekenweek (14-24 maart) de mooie en niet zo mooie kanten van vriendschap bloot. Het Boekenweekgeschenk *Heldere hemel* van Tom Lanoye (zie ook p. 8, 9) wordt in een oplage van bijna 900.000 exemplaren verspreid en is voor het eerst ook verkrijgbaar in Vlaanderen. Het Boekenweekessay is dit jaar van Nico Dijkshoorn: *Verder alles goed*.

Net als eerdere jaren biedt de Nederlandse Spoorwegen reizigers de kans een dag gratis te reizen op vertoon van het Boekenweekgeschenk. Dit jaar is dat zondag 18 maart.

Op woensdagavond 21 maart staat Tom Lanoye eenmalig in het Amsterdamse theater Carré met *Sprakeloos op de planken*. Basis voor deze toneelmonoloog is Lanoyes roman *Sprakeloos* over zijn moeder die na een beroerte haar spraakvermogen kwijtraakte. Op zaterdag 24 maart beleeft de Boekenweek een grootse finale in boekenstad Deventer. De Lebuïnuskerk wordt die avond omgebouwd voor een eredienst voor de vriendschap. Naast Tom Lanoye en Nico Dijkshoorn treden onder anderen Joost Zwagerman, Franca Treur en Tommy Wieringa op. Stichting Lezen verzorgt zoals altijd lessuggesties bij de Boekenweek voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. [JA]

www.boekenweek.nl

Boekenweek Live!

Boekenweek Live! is een landelijk leesbevorderingsevenement van de CPNB, Stichting Lezen, de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) en twaalf andere bibliotheken voor leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs (havo/vwo). Aansluitend bij het thema van de Boekenweek verdiepen klassen zich in *Dagen van gras* van Philip Huff over een (imaginaire?) tienervriendschap. Op woensdag 21 maart vindt er één groot landelijk gesprek plaats tussen leerlingen uit een aantal klassen, Philip Huff en presentator Khalid Boudou. Het hart van deze literaire show klopt in de OBA van waaruit livebeelden worden gestreamd over het internet. Tussen enkele bibliotheken en de studio in de OBA zijn skypeverbindingen. Boudou spreekt met de schrijver en met jongeren in de studio, en leidt de inbreng van de leerlingen die vanuit de andere locaties willen reageren. Na succesvolle eerdere edities van Boekenweek Live! en Nederland Leest Live! is dit alweer de derde editie van het Live!-programma. [JA] [Lezen](#)

FOTO: BRENDA VAN LEEUWEN

175 jaar Nijgh & Van Ditmar

De oudste literaire uitgeverij van Nederland bestaat 175 jaar. Met het jubileumboek *175 jaar Nijgh & Van Ditmar – nimmer dralend 1837-2012* toont het uitgevershuis haar geschiedenis, rijk geïllustreerd met omslagen en anekdotes. In 1837 gaf Henricus Nijgh, toen nog boekhandelaar te Rotterdam, zijn eerste boek uit. Later kwam W.N.J. Nijgh erbij en werd het Nijgh & Van Ditmar. De uitgeverij profileerde zich in de negentiende eeuw met werk van Dickens, Hugo en Heine, een halve eeuw later gevolgd door de Nederlandstalige schrijvers Louis Couperus en Carry van Bruggen. In het interbellum publiceerde de uitgeverij het beroemde tijdschrift *Forum*, later ook de romans van Bordewijk en Simon Vestdijk. De afgelopen decennia stond Nijgh & Van Ditmar aan de wieg van de carrières van onder meer Arnon Grunberg, Ronald Giphart en Robert Vuijsje. Ter ere van het jubileum verschijnen tien populaire titels in een opvallend jasje, vormgegeven door studenten van de Akademie voor Kunst en Vormgeving St. Joost. Tot en met april zijn dat *Karakter* (Bordewijk), *De kip die over de soep vloog* (Frans Pointl) en *Schuim en as* (Slauerhoff). [JA]

175 jaar Nijgh & Van Ditmar, C.J. Aarts & M.C. van Etten. Nijgh & Van Ditmar, € 29,95 (verschijnt in mei)

Nieuwe Grunberg

De productiviteit van Arnon Grunberg kent weinig dieptepunten. Naast zijn dagelijkse Voetnoten voor *De Volkskrant* en zijn wekelijkse bijdragen voor *Vrij Nederland* verschijnt twee jaar na het met lof overladen *Huid en haar* een nieuwe roman: *De man zonder ziekte*. Deze nieuwe Grunberg is iets dunner dan de lezers van hem gewend zijn, maar lijkt verder over alle ingrediënten te beschikken die de auteur tot ver over de landgrenzen zo gewaardeerd maken: een mannelijke hoofdpersoon die het leven optimistisch (of: opportunistisch) tegemoet treedt en grossiert in onnavolgbare uitspraken. Zo constateert de jonge Zwitserse architect Samarendra in *De man zonder ziekte*: 'Hij had geen rolstoel nodig, geen permanente verzorging, hij kon lopen. Zo was hij eerst het kind geweest, vervolgens de jongen en nu de man zonder ziekte.' Dat deze nieuwe Grunberg wat minder bladzijdes telt dan gebruikelijk zou overigens weleens voor de schrijver kunnen pleiten. Sinds zijn debuut *Blauwe maandagen* verwijten critici hem dat hij geen maat weet te houden. Met 160 bladzijdes lijkt dat hem dit keer wel gelukt. [JA]

De man zonder ziekte, Arnon Grunberg. Nijgh & Van Ditmar, € 16,50 (verschijnt in mei)

Gouden Ganzenveer voor Annejet van der Zijl

De Gouden Ganzenveer wordt toegekend aan een persoon of instituut vanwege zijn of haar grote betekenis voor het geschreven en gedrukte woord. Winnaars van de prijs waren onder meer Maria Goos, Joke van Leeuwen en Remco Campert. Op 5 april wordt de Gouden Ganzenveer 2012 uitgereikt aan Annejet van der Zijl (1962). De jury prijst de schrijfster en historica om haar goed gedocumenteerde, met vaardige pen geschreven levensverhalen. Haar biografieën over onder meer Annie M.G. Schmidt en Prins Bernard zijn wetenschappelijk verantwoord en bereiken een groot publiek. Door het werk van Van der Zijl is de biografie in Nederland niet langer een ondergewaardeerd genre, aldus de jury.

Van der Zijl debuteerde in 1998 met *Jagtlust* over de gelijknamige Gooise buitenplaats die in de jaren vijftig en zestig uitgroeide tot Nederlands meest roemruchte literaire en artistieke broeinest. Op dit moment werkt scenariste Maria Goos aan een scenario voor een speelfilm op basis van het boek. Van der Zijls biografie over Annie M.G. Schmidt werd bewerkt tot succesvolle televisieserie, van het waargebeurde verhaal *Sonny Boy* (2004) werden meer dan een half miljoen exemplaren verkocht. Het werd verfilmd door Maria Peters. [JA]

www.goudenganzenveer.nl

Romandebuut Victor Schiferli

Enkele weken geleden verscheen het romandebuut van Victor Schiferli (1967), onder veel meer dichter, muzikant en medewerker van tijdschrift *Lezen* (zie ook p. 9). Zijn eerste dichtbundel *Aan een open raam* werd genomineerd voor de C. Budingh'-prijs. In *Dromen van Schalkwijk* beschrijft Schiferli een jeugd in de jaren tachtig in de Haarlemse flatbuurt Schalkwijk. Als kind van gescheiden ouders pendelt hij heen en weer tussen de flatwoning van zijn moeder en streng religieuze stiefvader, en de wisselende Amsterdamse adressen van zijn vrijbuitende vader. In een weemoedig, bijna terloops verteld verhaal ontrolt zich de geschiedenis van een tienerjongen, die goed is in dromen en hunkeren naar een onbereikbaar meisje, maar moeite heeft te besluiten wat hij eigenlijk wil. Ja, naar muziek luisteren, dat kan hij dagenlang volhouden – het boek is doortrokken van een jarentachtigsoundtrack. 'Schiferli roept onontkoombaar de sfeer op van hoe het voelde jong te zijn in de doemvolle en door spleen bevangen jaren tachtig,' aldus Schiferli's uitgeverij De Arbeiderspers. En Peter Buwalda constateerde: 'Een roman als een tijdmachine. Liefdevol en melancholisch portret van een jeugd in de jaren tachtig.' [JA]

Dromen van Schalkwijk, Victor Schiferli. De Arbeiderspers, € 17,95

Daan remmerts de Vries

David Almond

Ted van Lieshout

FOTO JOSÉ CHABEL

FOTO SARAH JANE PALMER

FOTO TED VAN LIESHOUT

Kinderboekenschrijvers in de kast voor volwassenen: een trend?

VAN JEUGD- NAAR VOLWASSENEN-ROMANS – Simone van der Vlugt en Lieneke Dijkzeul doen het al heel lang: schrijven voor volwassenen. Recentelijk staan er echter steeds meer kinderboekenauteurs op die zich tot een volwassen publiek richten. Opmerkelijk is dat deze auteurs zich niet zoals Dijkzeul en Van der Vlugt beperken tot het genre van de thriller en historische roman, maar dat zij, gebruikmakend van alle mogelijke literaire stijlmiddelen, zo'n allesomvattend mogelijk verhaal willen vertellen.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Zo schreef Daan Remmerts de Vries vorig jaar *Brave Nieuwe Wereld*: een beklemmend verhaal dat wordt verteld vanuit het perspectief van de introverte Kas, een filosofisch aangelegde kunststudent die – dankzij het alwetende karakter van internet – als zeventienjarige ervan verdacht werd betrokken te zijn geweest bij de mysterieuze dood van zijn klasgenootje Fannie. Van Ted van Lieshout en de Britse David Almond verschenen respectievelijk *Mijn meneer* en *Het ware verhaal van het monster Billy Dean*. Van Lieshouts boek is een zeer integere, autobiografische vertelling over hoe hij als eigenzinnige, vaderloze elfjarige – onbewust op zoek naar begrip en liefde – een bijzondere vriendschap met een volwassen man opbouwt, waar gaandeweg ook seks aan te pas komt. Almonds boek is een indringende schets van een postapocalyptische, gewelddadige wereld waarin een jongen, nadat hij zijn eerste dertien levensjaren door zijn ouders verborgen is gehouden voor de buitenwereld, bovennatuurlijke krachten wordt toegedicht.

Niet uitgekinderd

Is het een trend? Of bedriegt de schijn en is het toeval dat deze kinderboekenauteurs van naam en faam zich plots tegelijkertijd op de markt voor volwassenen storten? En waaraan ligt het dat Querido hun nieuwe boeken voor volwassenen uitgeeft? Kijk je naar de thematiek en personages, dan kan je niet stellen dat ze nu volledig 'uitgekinderd' zijn. Kas, Remmerts de Vries' protagonist, is goedbeschoofd een wat oudere versie van Robbie Nathan, de tienjarige fantast en pestkop met het kleine hartje uit het met een Gouden Griffel bekroonde *Godje* (2002): ook een natuur -en vogelliefhebber die probeert te ontsnappen uit de lege vinexwereld waarin hij leeft. Van Lieshout borduurt met *Mijn meneer* duidelijk voort op *Zeer kleine liefde* (1999), een jeugdbundel met foto's, gedichten en brieven die vertelt over een liefde van een kind die te groot en verwarrend is om alleen in de gewone taal van proza te vangen. En Almond blijkt in zijn eerste volwassenenboek weer net zo gefascineerd door muizen, vogels, engelen, mystiek en het mogelijke onheil dat de wereld te wachten staat als in zijn jeugdboeken.

Toch zegt Van Lieshout dat hij *Mijn meneer* ‘bewust’ voor volwassenen heeft geschreven, ook al wordt het verhaal verteld door een jongen die denkt als een kind van elf. ‘Soms wil je als auteur niet vastzitten aan je zelfopgelegde beperkingen,’ verklaart Van Lieshout zijn keuze. ‘Ik wilde over seks schrijven en dat zou ik nooit zo expliciet doen voor kinderen. Bovendien begon ik mij ongemakkelijk te voelen onder de publieke opinie en wilde ik volwassenen tonen dat er ook een andere manier is om naar de problematiek (van pedofilie red.) te kijken dan alleen volgens de wijze waarop onze hedendaagse maatschappij het voorschrijft.’

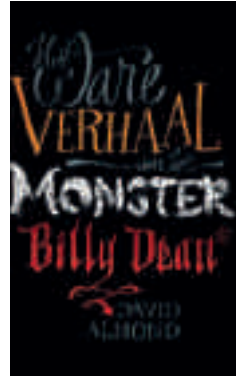
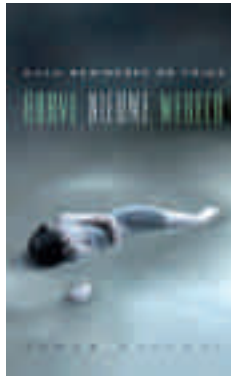
Hoe het hoort

Eigenlijk bevestigt Van Lieshout hier het bestaan van wat Wim Hofman in *NRC Handelsblad* ooit omschreef als ‘een soort code’ die bepaalt ‘dat kinderboekenschrijvers alles mogen schrijven, zolang ze laten weten op de hoogte te zijn van hoe het hoort’. Maar ja, hoe hoort het? Zoals voor alle gedragscodes geldt, is ook die van de kinderboekenschrijvers niet eenduidig. Zo vindt Remmerts de Vries dat je kinderverhalen – ook sombere – ‘nooit in mineur’ moet laten eindigen. Iets wat hij wel deed in *Brave Nieuwe Wereld*. En zo beweert Almond dat hij überhaupt niet voor een doelgroep schrijft en zijn verhalen voor iedereen zijn: een uiting van zijn voortdurende zoektocht naar antwoorden op de grote levensvragen. Het hem opgeplakte label van jeugdboekenschrijver dankt hij naar eigen zeggen alleen maar ‘aan zijn directe verteltoon’. Zodra auteurs schrijven vanuit een ‘sterke innerlijke drang’, zoals Remmerts de Vries dat noemt, is het soms lastig te bepalen of het resultaat voor volwassenen of kinderen is. Neem bijvoorbeeld *Bajaar* (2011) van Martha Heesen. Dat boek, dat vertelt over het armoedige plattelandsleven van de veertienjarige Julia die anno 1949, omringd door haar zusjes en grootmoeder en wachtend op een bericht van haar sinds de oorlog vermiste vader, een eerste stap richting volwassenheid zet, beweert Heesen vanuit een volledige vrijheid te hebben geschreven: ‘De noties leeftijd en publiek had ik bewust uitgebannen. En hoewel ik precies schreef zoals anders, zou je kunnen zeggen dat ik *Bajaar* voor volwassenen heb gemaakt.’

Geen trend

Iedereen die de suggestieve zeggingskracht van Heesens verhaal over wachten en hopen tegen beter weten in heeft ervaren, zal het volwassen karakter ervan inderdaad (h)erkennen. Toch koos de uitgever – zij het na lang aarzelen – voor de kinderboekenkast. Dat komt, denkt Heesen, doordat ‘het blikveld van een veertienjarige te simpel wordt gevonden’. Al vermoedt ze dat ‘de verkoopbaarheid’ en het feit dat ze als kinderboekenschrijver bekendstaat, ook een rol hebben gespeeld in de uiteindelijke kastkeuze.

Haar vermoeden is juist. Wanneer je bijvoorbeeld Anne-Gine Goemans’ *Glijvlucht* leest – wel een volwassenenboek – ontmoet je een vijftienjarige die zeker niet interessanter is dan Heesens Julia. Ergerlijk vindt Van Lieshout het daarom dat ‘kinderboekenschrijvers op vrijwel alle terreinen aanwijsbaar neerbuigender worden behandeld dan schrijvers voor volwassenen’. Dat sommige kinderboekenschrijvers ook volwassenenromans schrijven, wijt hij dan ook deels aan hun zoeken naar erkenning. Maar de echte reden dat ze voor volwassenen schrijven, denkt Van Lieshout, is ‘de behoefte over bepaalde grenzen heen te gaan’. Een behoefte overigens die al decennialang bestaat: geen trend dus, maar wel een interessant verschijnsel, die kinderboekenauteurs die voor volwassenen schrijven. Houd ze goed in de gaten. ●●●

Kinderboekenauteurs voor volwassenen

Karlijn Stoffels schreef in 2011 *Zuiderzee-ballade*: haar eerste volwassenenboek is een familiemozaïek rondom een aangrijpende moeder-dochterrelatie. Van Jacques Vriens verscheen in 2011 een herdruk van *Moeders Knie*, een novelle over zijn moeder in haar nadagen. Onder anderen Anne Provoost en Joke van Leeuwen gingen hen voor met *In de zon kijken* (2008) en *Vrije vormen* (2002).

Auteurs voor volwassenen voor kinderen

Mensje van Keulen oogstte lof met onder andere *Meneer Ratti* (1992) en *Tien stoute katjes* (2000): geestig en aandoenlijk met illustraties van Jan Jutte. In Vlaanderen had Peter Verhelst succes met *Het geheim van de keel van de Nachtegaal* (2009), de bekroonde hervertelling van Andersens sprookje, geïllustreerd door Carll Neut. Minder succesvol waren Jan Wolkers en Remco Campert met *Het was wel een heel liefvarkentje* (2007) en *Oom Boos-Kusje en de kinderen* (1996): overdreven lief en melig.

Brave Nieuwe Wereld, Daan Remmerts de Vries. Querido, € 18,95

Mijn meneer, Ted van Lieshout. Querido, € 18,95

Het ware verhaal van het monster Billy Dean, David Almond. Querido, € 19,95

'BABAR HEEFT DE ARCHITECT IN MIJ WAKKER GEMAAKT'

Joost Swarte (1947) is striptekenaar en (grafisch) ontwerper. Hij maakt postzegels, posters, hoezen van lp's en cd's, Ansichtkaarten en omslagen voor tijdschriften, waaronder *The New Yorker*. In samenwerking met Mecanoo Architecten ontwierp hij het Haarlemse theater de Toneelschuur en met architect Sytze Visser ontwierp hij een pand met vier appartementen in de Amsterdamse Jordaan. Ook het ontwerpen van meubilair, glas-in-loodramen en muurschilderingen behoort tot zijn metier. Swarte is initiatiefnemer van de Haarlemse Stripedagen en een van de oprichters van stripuitgeverij Oog & Blik. Onlangs verscheen een overzicht van zijn strips, *Bijna compleet*. In zijn Haarlemse, door hemzelf ontworpen atelier, zijn vrijwel alle muren bedekt met boekenkasten.

DOOR JOUKJE AKVELD

Walter Trier

'M'n ouders lazen, maar niet overdreven veel. Er was een boekenkast in huis en wij kinderen werden voorgelezen. Soms bracht mijn grootvader kinderboeken mee van een tweedehands markt. Ik herinner me een prentenboek over een hoed waarin allemaal muizen woonden. Waar ik erg van

hield, waren de boeken van Erich Kästner met illustraties van Walter Trier. Van mezelf was ik niet zo'n lezer, maar ik dook graag in plaatjes. Trier hielp me in de verhalen van Kästner te komen: *Emiel en de detectives*, *Dubbele Lotje*, *De vliegende klas*. In zijn navertellingen van *De baron von Münchhausen* en *Tijl Uilenspiegel* waren de tekeningen in kleur. Later ben ik alles van Trier gaan verzamelen. Kijk, dit is een uitgave van *Emiel* die ik in 1960 van m'n ouders kreeg, er staat geen illustratie op het omslag. En hier heb ik *Das große Trier-Buch*. Toen ik dat zag, dacht ik: jeetje, wat is die man goed. Achteraf realiseer ik me dat hij belangrijk is geweest bij mijn eigen keuze te gaan tekenen.'

Babar

'Ik ben een groot fan van Jean de Brunhoff, de schrijver en tekenaar van *Babar*. Een paar jaar geleden bezocht ik in New York een tentoonstelling van zijn werk, waar veel schetsen werden geëxposeerd. Ik heb er de catalogus *Drawing Babar – early drafts and watercolors* gekocht. De Brunhoff had niet zo'n doorwerkte tekenstijl, maar wat hij maakte was heel doordacht. Eigenlijk gaat *Babar* erover dat als je jezelf en de mensen om je heen gelukkig wilt maken, je dat kunt organiseren. Als Babar koning is geworden, bedenkt hij dat er een

stad moet komen: een paleis, een school, een bibliotheek... En er moesten huizen gebouwd worden aan de rand van het meer. De Brunhoff tekende de eerste rij huizen met ruimte tussen de verschillende woningen. De rij huizen erachter plaatste hij zó, dat de bewoners via die tussenruimtes ook uitzicht hadden op het meer. Ik ben er vrij zeker van dat Babar de architect in mij heeft wakker gemaakt.'

Kinderencyclopedieën

'In Frankrijk bezoek ik graag rommelmarkten waar ik oude kinderboeken koop. Franse Gouden Boekjes, zoals deze, *Le cirque Patapouf*, of jeugencyclopedieën, waarin de hele wereld wordt uitgelegd. Als je die gelezen hebt, weet je alles. Ik ben geen verzamelaar die alles compleet wil hebben, eerder vind ik het leuk verrast te worden. Op die marktjes heb ik geïllustreerde boeken gevonden, die de sfeer van lithografie ademen. Een beetje zoals in de Russische, constructivistische kinderboeken, die vind ik ook prachtig. Als je nu kijkt wat er in Frankrijk op het gebied van kinderboeken gebeurt, is dat zo veel en rijk, dat is wel iets om jaloers op te zijn. Maar dat constructivisme hadden we in Nederland vroeger ook. In *Okki Hoessah, een dag op het station* van Marco Oppers bijvoorbeeld, en in *De gouden haan* van Marietje Witteveen. Een jonge tekenaar als Blexbolex laat zich nu opnieuw door die stijl inspireren. Hier, op de onderste plank staan de pop-up-boeken. Deze Duitse *Doornroosje* uit 1943 vond ik bij De Slegte. Je kunt het boek helemaal openklappen met de kaften tegen elkaar aan, zodat er een rond, driedimensionaal sprookje ontstaat. Geweldig knap gemaakt, al die lagen achter elkaar, helemaal in perspectief.'

Robert Crumb

'Voordat ik aan het lezen voor de lijst toekwam, ben ik van school gegaan. Ik was al eens gezakt voor de toelating voor de hbs en vervolgens bleef ik zitten in de tweede en in de derde klas. Toen ik voor de tweede keer dreigde te doubleren in de derde, hebben de leraren besloten dat het beter was als

ik naar een kunstopleiding ging – ze hebben me op het nipper-tje laten overgaan. Ik werd toegelaten op de kunstacademie in Eindhoven, daarna werd alles anders.

Tijdens de middelbare school las ik strips: *Kuifje*, *Lucky Luke*. Voor *Suske en Wiske* vond ik mezelf al snel te groot, hoewel dat nog wel de strips waren die Willy Vandersteen zonder studio maakte, dat zijn de leukste. In die tijd begon ik te lezen over popmuziek in bladen als *Hitweek* en *New Musical Express*. Ik ontdekte het satirische Amerikaanse stripblad *Mad* en ik maakte kennis met de undergroundstrips van Robert Crumb. Die werd een grote inspiratiebron: in zijn strips mocht alles wat in de kinderstrips die ik kende niet kon. Niets was heilig.'

Nescio

'Het heeft een tijd geduurd voor ik boeken zonder plaatjes ging lezen. Tekenenvergt veel ambachtstijd, er bleef weinig tijd over. Wel had ik abonnementen op kranten en op *Vrij Nederland*. Toen Carel Peeters me vroeg een omslag te maken voor de boekenbijlage van *VN* kende ik de boekrecensies die daarin verschenen, maar de boeken zelf had ik niet gelezen. Ik heb een grote stapel klassiekers in huis gehaald en ben begonnen aan een inhaalslag. Elsschot, Nescio, Kousbroek, Céline, Queneau, Charms – ik vond dat ik iets over literatuur moest weten als ik erover zou tekenen. Van de Russische Daniil Charms heb ik daarna alles verzameld. Toen ik Nescio voor het eerst las, was ik onder de indruk hoe ongelooflijk veel inhoud hij in zo weinig zinnen wist te persen. Jaren later vroeg de uitgever van Nijgh & Van Ditmar of ik zijn boeken wilde illustreren. Hij vond ons bij elkaar passen, zei hij. Paul Hefting maakte er een boekje over, waarin vormgeefster Annelys de Vet een aantal grapjes heeft uitgehaald. Het notenapparaat staat op z'n kop, maar de titel en het paginanummer niet en sommige pagina's zijn expres te vet afgedrukt. Bij Nescio staat van alles tussen de regels, zei ze, en jouw tekeningen tonen een werkelijkheid die altijd net iets gekanteld is. Als vormgeefster moest ze daar iets tegenoverstellen, vond ze.' ●●●

VAN TIJDLOOS NAAR ACTUEEL

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN ALEX DE WOLF – De informatieve verhalen van Arend van Dam en Alex de Wolf zijn een groot succes. Op dit moment werkt De Wolf aan de illustraties voor deel vijf. ‘Arend schrijft geen huisje-boompje-beestje-verhalen, hij geeft me aanleiding dingen anders aan te pakken.’

DOOR JOUKJE AKVELD

Eigenlijk wilde Alex de Wolf striptekenaar worden. Als tiener ging hij voor advies langs bij Thé Tjong-Khing, die destijds midden in zijn stripperperiode zat. Jaren later was het Pippi Langkous- en Paul Biegel-tekenaar Carl Hollander die hem als docent aan de Rietveld Academie op het illustratiepad bracht. Strips kwamen er uiteindelijk ook: vanaf midden jaren negentig had hij tien jaar zijn eigen kinderstrip in een Amerikaans tijdschrift. Scenariste van *Mop and Family* was Martine Schaap, uitgeefster van kinderboekenuitgeverij Ploegsma, tevens partner van De Wolf.

De atelierkamer van Alex de Wolf bevindt zich enkele etages boven zijn appartement in Amsterdam-Zuid. Zonlicht stroomt binnen door negen smalle raampjes, op een stapeltje boeken van bewonderde tekenaars: Carl Hollanders *Spaghetti van Menetti*, Shepards *The Pooh Sketchbook*, Quentin Blakes *Hoe Tom won van kapitein Najork en zijn gehuurde sportlingen*. Ingelijste originelen van collega's hangen beneden: jeugdheld en Kuifje-tekenaar Hergé, een Paulus de boskabouter van Jean Dulieu, een afgekeurde pentekening van Thé Tjong-Khing. De computer is alleen voor mailverkeer. ‘Ik vind het prettig om de verf te voelen. Een jaar of vijf geleden heb ik een cursus computertekenen gevolgd, maar in de praktijk houd ik het bij inkt, gouache en ecoline.’

Een hele kunst

In 2007 startten De Wolf en Arend van Dam een serie informatieve verhalen. Van het eerste deel *Lang geleden...* werden meer dan 100.000 exemplaren verkocht, maar het was *Een hele kunst...* (2011) over Nederlandse kunstenaars dat hem het meeste tekenplezier gaf. ‘Ik heb geprobeerd nieuwe wegen in te slaan, andere technieken gebruikt. Als tekenaar wil je niet stil blijven staan, maar niet elk boek leent zich voor experimenten.’ Op bezoek bij Rineke Dijkstra toonde de fotografe in welke houding ze werkt. De Wolf bootste de pose na en koos als model een meisje uit de beroemde reeks *Strandportretten*, nu op de rug gezien. Beeldhouwster Charlotte van Pallandt kreeg een stoere stempeldruk van geïnt karton en speeltuinarchitect Aldo van Eyck gaf hij een krijtillustratie in naïeve kinderstijl. Inmiddels werkt hij aan deel vijf in de serie: *Voorbij de horizon...* over Europese landen. Het experimenteren gaat door, getuige de tekening voor het hoofdstuk ‘Engeland’. Geïnspireerd op de hoes van Beatles-plaat *Abbey Road* tekende De Wolf vier kinderen op een zebepad. Op de achtergrond de Yellow submarine uit de gelijknamige tekenfilm.

Zo actueel mogelijk

Hij heeft de kinderboekenwereld in dertig jaar zien veranderen, zegt De Wolf. Boekhandels kopen niet meer vanzelfsprekend alles in, verkoopafdelingen van uitgeverijen bemoeien zich intensiever met de inhoudelijke kant van boeken. Ach, hij begrijpt het wel, en nee, niet alleen omdat hij samenleeft met een uitgeefster. ‘Boeken moeten nu eenmaal verkocht worden.’ Dus paste hij zijn tekening van een steigende olifant voor het omslag van een circusboek aan en maakte er een jongleur te paard van. Hij doet niet moeilijk, maar soms is zo’n wijziging even slikken: ‘Dan vraag ik me af waarom hun gelijk sterker is dan het mijne.’ Vroeger werd hem gevraagd kinderen in tijdloze kleding te tekenen, zodat een boek lang mee kon. ‘Tegenwoordig is de opdracht: teken zo actueel mogelijk, de boeken moeten nú verkocht worden.’ ●●●

UIT: *Een hele kunst...*

UIT: *Wild verliefd*

UIT: *Voorbij de horizon...*

Alex de Wolf (Amstelveen, 1958) volgde zijn opleiding aan de Vrije Academie in Den Haag en de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam. Zijn eerste opdracht was een omslag voor *Noodweer op de Weissshorn!* (1982) van Jaap ter Haar. Realistische tekeningen maakten in de loop der jaren plaats voor een lossere stijl, gearceerde zwart-wit illustraties werden met gouache en ecoline ingekleurde pentekeningen. De Wolf illustreerde honderden kinderboeken, onder meer van Astrid Lindgren, Jacques Vriens, Ditte Merle, Marianne Busser en Ron Schröder en Arend van Dam. Met die laatste maakte hij een prentenboekenreeks over papa beer waarvan in China bijna een miljoen exemplaren werden verkocht. Daarnaast maakt De Wolf vrij werk: (stedelijke) landschappen op locatie vervaardigd met acryl op papier.
www.alexdeewolf.nl

FOTO'S FERNANDO NOCCO

Els de Laat, juf en leescoördinator op Openbare Basisschool De Springplank in Den Bosch

We hadden de bibliotheek echt nodig

SCHOOLBIBLIOTHEKEN – Het Kunst van Lezen-project
‘De Bibliotheek op school’ van Stichting Lezen en het Sector-
instituut Openbare Bibliotheken streeft naar een actieve
samenwerking tussen scholen en openbare bibliotheken.
Hoe gaat dat op dit moment in de praktijk? Twee scholen
komen aan het woord.

DOOR THOMAS DE VEEN

Els de Laat, juf en leescoördinator op Openbare Basisschool De Springplank in Den Bosch: ‘Wij waren de school waarop het project schoolBiEB is getest. Toen ik hier op school kwam werken was de toestand van onze schoolbibliotheek ronduit armoedig. De collectie was niet goed bijgehouden en daarom erg verouderd. Boeken die de school cadeau gekregen had stonden er lukraak tussen en ze stonden nauwelijks op leeftijd gesorteerd. Dat moest echt een keer bekeken worden en daarvoor hadden we de Openbare Bibliotheek hard nodig. Die bleek al met een project bezig waarvoor wij de pilot-school konden worden. Daarmee hebben we ontzettend geboft: “schoolBiEB” is opgezet vanuit het idee dat openbare bibliotheken actieve ondersteuning moeten bieden aan schoolbibliotheken. De bibliotheek zorgt dat hier in Den Bosch alle vijftig basisscholen in de stad een eigen schoolbibliotheek krijgen. Die bestond voor ons uit vier grote verrijdbare kasten met boeken – we hadden wel wat informatieve boeken en leesboeken, maar die waren niet zo mooi up-to-date als de collectie die er toen dankzij de bibliotheek bij kwam. Bij de

bibliotheek weten ze wat er in je collectie hoort, terwijl ik dat als leek veel minder gemakkelijk kan beoordelen. Schrijvers van wie ik zelf nooit gehoord had, hebben we nu op school ook op voorraad.

Maar die samenwerking met de bibliotheek hield niet op na die vernieuwing van de collectie, schoolBiEB is een project dat juist ook gericht is op de lange termijn. We krijgen nog steeds eens in de veertien dagen bezoek van de leesconsulent, met wie we dan anderhalf uur overleggen. Zij kan zo op professionele wijze de lijn in de gaten houden die we op school hebben op het gebied van leesbevordering. Maar het is ook een mooie wisselwerking: we bekijken samen hoe we vaste jaarlijkse leesactiviteiten leuk kunnen invullen. Aan de Kinderboekenweek doen we natuurlijk altijd mee, maar onlangs zagen we zelf dat er binnenkort een Kikkertiendaagse gehouden wordt. Dat laten we dan weten aan onze leesconsulent en zij bekijkt of de openbare bibliotheek dat kan ondersteunen. En we laten ons op de hoogte houden door middel van “De Rode Draad”, een overzicht van alle leesbevorderingsprojecten, dat de bibliotheek ons aanbiedt. We doen dankzij de bibliotheek overigens ook mee aan een nieuwe pilot, waarmee kinderen vanuit de schoolbibliotheek een Skypeverbinding maken met de centrale bibliotheek. Dit jaar sta ik namelijk zelf voor de klas en dat leidde ertoe dat kinderen me soms uit mijn klas kwamen halen, als ze vragen hadden over de bibliotheek. Dat was natuurlijk niet handig. Nu hebben we een computer die in verbinding staat

Marian Hendriks, mediathecaris op het Eerste Christelijk Lyceum in Haarlem

met de centrale bibliotheek, waar een groot deel van de dag iemand klaarzit om via Skype vragen van leerlingen te beantwoorden. Het zit er bovendien heel aantrekkelijk uit, met een animatiefiguurtje. Zo kunnen de kinderen het ook heel eenvoudig bedienen.’

Marian Hendriks, mediathecaris op het Eerste Christelijk Lyceum in Haarlem: ‘De krenten uit de pap zijn de grote projecten, maar onze grootste taak is gewoon het dagelijkse werk dat je je voorstelt bij een mediatheek: boeken uitlenen, de collectie bijhouden, toezicht houden. En natuurlijk helpen we de leerlingen die een boek moeten uitkiezen voor boekbesprekingen of leesverslagen. Daar scheppen we ook genoeg in, bijvoorbeeld als docenten ons vertellen dat in de leesverslagen staat dat “de mevrouw van de mediatheek dit boek heeft aangeraden”. Of dat de leerlingen die je eerder een boek hebt aangeraden terugkomen voor meer leesadviezen, dat is natuurlijk het mooist.

Maar een van die krenten uit de pap is het “geïntegreerd literatuuronderwijs”. Dat zijn gezamenlijke projecten, die aansluiten bij meerdere vakken tegelijk en literatuur als uitgangspunt hebben. 4 havo is nu bijvoorbeeld bezig met een project van zes weken over de sixties en bij 5 vwo staat het Interbellum centraal. Dat begint met een presentatie van de docenten in de aula en daarna gaan groepjes leerlingen er eigen presentaties over maken. Ze komen dan in de mediatheek terecht en wij proberen hen zo goed mogelijk te helpen, door kleine tentoonstellingen te maken rond geselecteerde themaboeken. We zorgden in samenwerking met de openbare bibliotheek natuurlijk dat we genoeg exemplaren van het Nederland Leest-boek *Het leven is vurrukkulluk* van Remco

Campert in huis haalden – dat paste daar uitstekend bij. Daarin zie je wel de kern van wat ik doe: met literatuur zo goed mogelijk aansluiten bij wat de leerlingen op school al moeten. Daarin voel ik me ook wel leesbevorderaar – al moet je dat ook niet overdrijven. Genoeg leerlingen komen in de mediatheek om wiskundehuiswerk te maken. Dan hoef ik ze niet per se lastig te vallen.

Drie keer per jaar organiseren we ook een literaire middag. We hadden laatst Kader Abdolah, binnenkort komt Renske de Greef. Het is in de eerste plaats een schrijversbezoek, maar er gaat veel meer voorbereiding in zitten dan alleen eventjes kijken met de docenten hoe dat uurtje wordt ingevuld. Er zijn ook altijd muzikale optredens bij en leerlingen mogen de schrijver interviewen. Je kunt echt merken dat dat werkt: onder de leerlingen zijn de middagen populair. Nu we daar een paar jaar mee bezig zijn, zie je ook dat het een vaste plek krijgt binnen de sectie Nederlands. In de mondelinge literatuurexamens die de leerlingen in hun laatste jaar doen, wordt er geregeld naar de literaire middagen terugverwezen. Voor dat soort projecten hebben we altijd de openbare bibliotheek nodig. Als meerdere klassen tegelijkertijd iets doen met hetzelfde boek, hebben we zelf niet genoeg boeken op voorraad: je kunt voor een school niet tientallen exemplaren van hetzelfde boek aanschaffen. Dankzij de korte lijntjes met de Haarlemse stadsbibliotheek konden we aan meer exemplaren komen, die wij weer konden verspreiden. Als Haarlem niet genoeg exemplaren had, konden we via hen altijd rekenen op exemplaren van andere vestigingen in de provincie. Door de bezuinigingen bij bibliotheken is dat nu overigens niet meer mogelijk – dat baart me wel zorgen voor de toekomst.’...

Brief van Tom Lanoye aan Ophelia

Al te lieve Ophelia,

Was hij het werkelijk waard, uw Deense prins? Dat u om hem eerst gek werd van verlangen en daarna van verdriet? Samen met hem in een bed, een bruidsstoet of een gezamenlijk graf – daar hoorde u allemaal niet thuis, vond hij. In een nonnenklooster des te meer. Bedoelde hij dat als compliment of als belediging?

Wellicht hoopte Hamlet dat het klonk alsof hij u beschermde tegen zijn wispelturigheid en onbeheersbare wrok. Maar gezien zijn als bravoure vermomde minderwaardigheidscomplex had hij overschot van gelijk: een vrouw als u hoorde niet aan zijn zijde thuis. Hij was u niet waard.

Zelfs in zijn zogenaamde eerlijkheid was hij hardvochtig en egocentrisch. Hij bezwoer u dat u nooit een partij zou zijn voor hem, tegelijk gunde hij u aan geen enkele andere man. ‘Ga toch naar een klooster!’ Hoe kon u, de liefvalligheid zelve, de vleesgeworden overgave, zo’n sneer niet begrijpen als een averechtse liefdesverklaring? Er is een krachtig karakter en een klare geest nodig om in te zien dat Hamlet u eigenlijk vreesde. Of nee: volstrekt negeerde. U was niets meer dan een instrument waarop hij zijn eigen tragische lof kon blazen.

Maar waarom kóós u niet voor dat klooster? Een breekbare vrouw als u hoeft er maar bitter weinig mannen meer te zien. En in elke donkere zijkapel wacht vast een zachte, kundige zusterhand u op, om de lust naar Hamlet te blussen met strelingen die een schietgebed evenaren in snelheid en efficiëntie.

Wie merkt het verschil, als men de ogen sluit?

Had Hamlets raad toch opgevolgd! De liefde voor een prins blijft het gaafst indien ze kan worden beleden in zijn afwezigheid. Ze neemt zelfs met de jaren toe, omdat ons geheugen ons zo graag behaagt en bedriegt, zeker nadat we in een hardvochtige spiegel andermaal onze rimpels hebben geteld. Bent u er zeker van dat de ware prins Hamlet twintig jaar na jullie huwelijk, verouderd en verbitterd, de troostende strelingen van uw medezuster had overtroffen, terwijl u in haar armen had kunnen blijven dromen van zijn vroegere jonge zelf? Ook al werd u honderdtwee?

Zijn sneer bood u de enige kans om eeuwig van hem te houden. Maar dat u Hamlet daarvoor ook eeuwig zou moeten missen, verbrijzelde uw hart. U trapte zodoende voluit in de wolfsklem van de liefde. Zij zoekt haar eeuwigheid in één moment van vervulling. Indien dat moment haar wordt ontzegd, zoekt ze haar eeuwigheid in het afwijzen van ieder moment daarna.

Ze wendt dan, zoals u deed, waanzin voor, die al snel echte waanzin wordt. En vóór een mens het weet loopt hij, eerst als bitter spel, maar al snel als bittere werkelijkheid, in zichzelf gekke liedjes te mompelen, alleen gekleed in versleten vitrage en een kroon van viooltjes en dollekervel. Kort daarop trap je niet meer in een wolfsklem, maar in een glibberig plasje, dat je ten val brengt en doet verdrinken onder een treurwilg, in een niet eens zo diepe vijver.

Ik had u dat lot zo graag bespaard. U had Hamlet moeten antwoorden: ‘Een klooster? Maar wat een schitterend idee! Dat ik daar zelf nooit op ben gekomen! Vaarwel, mijn prins. Het ga u goed.’

Waarna uw rug het enige had moeten zijn dat nog tot hem sprak. Enige tellen lang, tot de kasteel-poort zich oorverdovend achter u sloot. *The rest is silence.* Zoals het hoort.

Tom Lanoye

Tom Lanoye woont en werkt in Antwerpen en Kaapstad. Hij heeft zich bekwaamd in bijna alle literaire genres, van poëzie tot korte verhalen, van satirische columns tot romans en toneel, en is een van de meest gelezen en gelauwerde schrijvers van het Nederlands taalgebied. Zie pagina 8 en 9 van deze Lezen voor een interview met Lanoye.